

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETO
INFORMATIKOS IR STATISTIKOS KATEDRA**

**MANVYDAS ŠIVICKAS
INFORMATIKOS TEISĖ**

TEMA

**ASMENS DUOMENŲ APSAUGOS TEISMŲ SISTEMOJE TEISINIAI
ASPEKTAI**

Magistro baigiamasis darbas

**Darbo vadovas –
Doc. Dr. Darius Štītis**

Vilnius, 2006

TURINYS

ĮVADAS	3
1. ASMENS TEISĖ Į PRIVATUMĄ IR ASMENS DUOMENŲ APSAUGĄ.....	6
1.1. Privatumo ir asmens duomenų apsaugos reikšmė teismuose	6
1.2. Teisės aktai, užtikrinantys teisę į privatumą ir asmens duomenų apsaugą teismuose	8
2. ASMENS DUOMENŲ APSAUGA LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISMŲ SISTEMOJE	13
2.1. Lietuvos teismų informacinė sistema LITEKO, jos bendrosios nuostatos.....	13
2.2. Lietuvos teismų informacinės sistemos LITEKO dalys, jų paskirtis.....	16
2.3. Lietuvos teismų informacinė sistema LITEKO tvarkomų duomenų saugos organizavimas.....	24
2.4. Duomenų iš Lietuvos teismų informacinės sistemos LITEKO teikimas.....	29
2.5. Duomenų saugos reikalavimai skelbiant nutartis, sprendimus, nuosprendžius internete	30
2.6. Susipažinimo su išnagrinėtų baudžiamųjų bylų medžiaga tvarka	35
3. VALSTYBINIO SOCIALINIO DRAUDIMO FONDO VALDYBOS DUOMENŲ BAZĖS TEIKIAMO DUOMENYS TEISMAMS IR JŲ APSAUGA.....	39
4. SOCIOLOGINIS TYRIMAS: TEISMO DARBUOTOJŲ POŽIŪRIS Į ASMENS DUOMENŲ APSAUGĄ LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISMŲ SISTEMOJE	46
4.1. Tyrimo tikslai ir metodika	46
4.2. Tyrimo eiga	47
4.3. Tyrimo rezultatai	48
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	57
LITERATŪROS SĄRAŠAS	59
SANTRAUKA	64
SUMMARY	65
PRIEDAS	66

IVADAS

Žmogaus teisė į privataus gyvenimo gerbimą vystėsi šimtmečius (Prancūzijos žmogaus teisių deklaracija; JAV Konstitucija; 1948 m. Jungtinių Tautų Visuotinė Žmogaus teisių deklaracija; 1951 m. Europos žmogaus teisių konvencija) ir tik XX a. 2 p. pradedami priiminėti teisės aktai reglamentuojantys asmens duomenų apsaugą.

Pasaulyje daugiau kaip prieš 30 metų, kai buvo pradėti kurti pirmieji duomenų bankai, buvo pripažinta, kad moderniosios technologijos sudaro grėsmę žmogaus teisei į privatumą, nes atsirado galimybės surinkti ir sukaupti didžiulį informacijos kiekį, lengvai apdoroti, greitai paskleisti, sujungti ir panaudoti kitais tikslais nei jie buvo surinkti. Tapo būtina saugoti duomenis ne tik dėl galimo jų neteisėto naudojimo, bet ir dėl jų patikimumo, nes pripažinta, kad neatsargus informacijos technologijų naudojimas gali juos sugadinti ar iškreipti. Asmens duomenų apsauga traktuojama kaip žmogaus teisė į privatumą informaciniu aspektu.

Kiekvienas žmogus turi teisę į privataus gyvenimo neliečiamybę. Teisinės valstybės pareiga – ginti žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumo teisę, susijusią su asmens duomenų tvarkymu. Lietuvoje duomenų apsauga veikia pakankamai neseniai lyginant su kitomis valstybėmis, bet per paskutinius kelis metus problemos susijusios su duomenų apsauga jau pasiekė tokį lygį, kuris verčia nerimauti ne tik kiekvieną žmogų, kurio teisę gina įstatymas, bet taip pat ir valdžios institucijas bei teismus. Šiandien svarstome klausimą, ar valstybė garantuoja žmogaus teisę į privatumą, kai tvarkomi asmens duomenys. Valstybės užduotis – ne visų duomenų apsauga, o valstybės turimų jautrių duomenų apsauga nuo nesankcionuoto priėjimo ir naudojimo. Griežta naudojimo priežiūra ir naudojimo istorijos kūrimas – tai būtinos priemonės užtikrinant žmogaus teisę į privatumą. Nei pilietis, nei valstybė nėra saugūs, jei jų teisės duomenų apsaugos srityje yra nepakankamai užtikrintos.

Įgyvendinus naujas technologijas, t.y. pradėjus teismams dirbti su Lietuvos teismų informacine sistema (toliau vadinama – LITEKO), Lietuvos Respublikos teismų sistemoje padidėjo galimybė pažeisti asmens privatumą, identifikuoti jį kaip asmenį, nes ir teismuose pereita prie automatinio duomenų tvarkymo.

Temos aktualumą lemia tai, kad asmens duomenų apsauga Lietuvos Respublikos teismų sistemoje tampa vis aktualesnė ir patiems proceso dalyviams. Teisėjai ir teismų darbuotojai ne visada stengiasi apsaugoti asmens duomenis. Asmens duomenų slaptumo užtikrinimas mūsų teisinėje sistemoje ir Europos Sąjungos lygmeniu įneša teisinį aiškumą ir patikimiausią apsaugos proceso dalyvių privatumą.

Darbo tema – Asmens duomenų apsaugos teismų sistemoje teisiniai aspektai.

Darbo tyrimo objektas – asmens duomenų apsaugos teismų sistemoje teisinis reglamentavimas, apžvelgiant teisės normas, kurios aktualios tvarkant asmens duomenis teismuose, LITEKO apžvalga ir funkcijos, joje įgyvendintos duomenų saugos priemonės, nutarčių, sprendimų, nuosprendžių skelbimas internete juos nuasmeninant, kad nebūtų atskleisti neskelbtini duomenys apie asmenį, susipažinimo su išnagrinėtų baudžiamųjų bylų medžiaga tvarka, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos duomenų bazė, kuria naudojamos teismuose, siekiant sužinoti asmens darbo vietą ir kitus duomenis.

Darbo naujumą užtikrins tai, kad tai pirmas darbas Mykolo Romerio universitete, nagrinėjantis asmens duomenų apsaugą Lietuvos Respublikos teismų sistemoje, teisinėje literatūroje ši tema taip pat menkai nagrinėta.

Darbo tikslas – išanalizuoti asmens duomenų apsaugos teismų sistemoje teisinius aspektus. Siekiant minėto tikslo, užsibrėžti **darbo uždaviniai**:

1. Apžvelgti asmens privatumo ir asmens duomenų apsaugos reglamentavimo ribas teismų sistemoje;
2. Išanalizuoti LITEKO tvarkomus asmens duomenis, šių duomenų saugos organizavimą;
3. Analizuojant nutarčių, sprendimų, nuosprendžių skelbimo internete ypatumus, nustatyti ar užtikrinama asmens duomenų apsauga;
4. Išanalizuoti, ar teismuose, susipažįstant su išnagrinėtų baudžiamųjų bylų medžiaga neatskleidžiamas asmens privatus gyvenimas;
5. Apžvelgti, kokius duomenis teismai gauna iš Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos duomenų bazės ir kaip jie yra apsaugomi;
6. Pateikti rekomendacijų, kaip geriau apsaugoti asmens duomenis Lietuvos Respublikos teismų sistemoje.

Pirmoje darbo dalyje aptariama asmens teisė į privatumą, teisės aktai, kurie reglamentuoja teisę į privatumo apsaugą, privatumo ribojimą.

Antroje – analizuojama LITEKO, kokie asmens duomenys joje tvarkomi, kaip organizuojama jų apsauga, kokios nutartys, sprendimai, nuosprendžiai skelbiami internete; analizuojama kaip galima teismuose susipažinti su išnagrinėtų baudžiamųjų bylų medžiaga ir koku būdu apsaugomi išnagrinėtose baudžiamosiose bylose esantys asmens duomenys.

Trečiojoje dalyje aiškinamasi, kokius asmens duomenis teismai gauna iš Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos duomenų bazės, kokios priemonės yra užtikrinamos, kad gauti duomenys nebūtų atskleisti tretiesiems asmenims.

Ketvirtojoje dalyje aptariamas atliktas sociologinis tyrimas, kurio pagrindinis tikslas išsiaiškinti teismo darbuotojų požiūrį į asmens duomenų apsaugą, pasistengti nustatyti ar teismuose užtikrinama asmens duomenų apsauga.

Ginti žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumo teisę, susijusią su asmens duomenų tvarkymu, ir užtikrinti jų apsaugą – tai dvi pagrindinės asmens duomenų teisinės apsaugos funkcijos, kurias privalo užtikrinti teismai, vykdydami teisingumą, todėl darbe bus nagrinėjama ar pakankamai užtikrintos šios funkcijos.

Pagrindiniai darbe naudojami metodai: loginis metodas, taikomas formuojant darbo tikslą ir uždavinius, pateikiant išvadas ir pasiūlymus; anketinės apklausos metodo pagalba bus renkami duomenys, naudojant anketos blanką, kuriame suformuluoti ir tam tikra tvarka išdėstyti klausimai skirti respondentams; kontent analizės metodu bus analizuojami dokumentai ir vertinama situacija, daromos išvados.

1. ASMENS TEISĖ Į PRIVATUMĄ IR ASMENS DUOMENŲ APSAUGA

Šioje darbo dalyje bus kalbama apie asmens privatumo ir asmens duomenų apsaugos reglamentavimo ribas. Apžvelgiami teisės aktai, kurie padeda teismams užtikrinti asmens teisę į privatumą ir asmens duomenų apsaugą.

1.1. Privatumo ir asmens duomenų apsaugos reikšmė teismuose

Teisės į privatą gyvenimą yra viena iš konstitucinių žmogaus teisių, kurią garantuoja Lietuvos Respublikos 22 straipsnis¹ bei Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnis². Ši konstitucinė teisė buvo įteisinta žymiai vėliau nei socialinės, ekonominės ar politinės teisės.

Jokia valstybės institucija negali trukdyti įgyvendinti teisės į privatą gyvenimą, išskyrus įstatymo numatytus atvejus ir kai valstybės institucijų įsikišimas į šios teisės įgyvendinimą demokratinėje visuomenėje yra būtinas nacionaliniam saugumui, viešajam saugumui ar ekonominei šalies gerovei, teisės pažeidimų ar nusikaltimų prevencijai, sveikatos ar moralės apsaugai arba kitų asmenų teisių ir laisvių apsaugai užtikrinti.

Teisme vykstančiuose procesuose dalyvauja fiziniai ir juridiniai asmenys, nagrinėjami jų ginčai ir kitos situacijos, todėl teismuose gausu informacijos apie privatą konkrečių asmenų gyvenimą bei įvairių su jais susijusių paslapčių. Teisėjų ir teismo darbuotojų pareiga apsaugoti tokius duomenis nuo neteisėto tokių duomenų atskleidimo. Tačiau tai ne tik teismo ar kitų asmens duomenų saugos priežiūros institucijų pareiga. Asmuo privalo būti aktyvus proceso dalyvis ir domėtis, kokie duomenys ir kur yra panaudojami.

Privatumui yra būdingas subjektyvumo elementas – skirtingi žmonės savo privatumo ribas supranta ir įsivaizduoja nevienodai – tai, kas vienam žmogui atrodo privatu, kitam – ne; vieni apie savo privatą gyvenimą nesidrovi kalbėti viešai, kiti stengiasi išlaikyti savo privatą gyvenimą paslapyje visais įmanomais būdais.³ Kiekvienas žmogus turi rūpintis savo duomenų apsauga bei rodyti iniciatyvą gindamas savo, kaip duomenų subjekto, teises. Kiti asmenys negali nuspręsti ar

¹ Lietuvos Respublikos Konstitucija//Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.

² 1950 metų lapkričio 4 d. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija// <http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=114048&Condition2=>; prisijungimo laikas: 2006-10-14.

³ Mikelėnas. V. Teisė į privatą gyvenimą ir jos gynimas//Asmeninės neturtinės teisės ir jų gynimas: mokslinės konferencijos medžiaga. – Vilnius: Justitia, 2001, P. 101.

kito asmens privatumo ribos pažeistos, nes privatumo ribas dažniausiai gali nustatyti kiekvienas asmuo ir tik sau.

Įstatymo leidėjas, tokį reglamentavimą numatė ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 165 str. bei 168 str.⁴. Ikiteisminis tyrimas dėl šių veikų padarymo bus pradedamas tik tuo atveju jei nukentėjęs asmuo ar jo teisėtas atstovas pateiks skundą, ar bus prokuroro reikalavimas. Tokią teismų praktiką patvirtinę 2005 m. gruodžio 15 d. apeliacine tvarka priimtas Lietuvos Apeliacinio teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-552/2005 m.⁵ Nuteistasis buvo išteisintas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 165 str. 1 d., nes nebuvo nukentėjusiojo pareiškimo dėl padarytos veikos.

Konstitucinis teismas 1999 m. spalio 21 d. nutarimo “Dėl Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. sausio 31 d. nutarimo “Dėl vardų ir pavardžių rašymo Lietuvos Respublikos piliečio pase“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ šeštame punkte nustatė, kad teisė į privatų gyvenimą apima privatų, šeimos ir namų gyvenimą, asmens fizinę ir psichinę neliečiamybę, garbę ir reputaciją, asmeninių faktų slaptumą, draudimą skelbti gautą ir surinktą konfidencialią informaciją ir kt. Savavališkai ir neteisėtai kišantis į žmogaus privatų gyvenimą kartu kėsinausi į jo garbę bei orumą⁶. Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas teisės į privatų gyvenimą apsaugą susiejo su asmens garbės ir orumo apsauga, vadovaudamasis Konstitucijos 22 straipsnyje įtvirtintomis normomis. Įstatymai asmens duomenis nustato kaip savarankiškus fizinio asmens teisių apsaugos objektus, kurie gali būti pažeisti atskleidžiant – teisė į atvaizdą, teisė į vardą, teisė į privatų gyvenimą, teisė į garbę ir orumą. Kiekvienas iš jų sudaro skirtingą juridinį faktą. Nustatant privataus gyvenimo paviešinimo faktą, būtina žinoti, kad žmogaus privatus gyvenimas apima privatų jo šeimos ir namų gyvenimą, asmens fizinę ir psichinę neliečiamybę, asmeninio gyvenimo faktų slaptumą, draudimą be leidimo publikuoti asmenines nuotraukas, draudimą skelbti gautą ir surinktą konfidencialią informaciją ir pan. Konfidenciali informacija apie žmogaus privatų gyvenimą gali būti labai įvairi: sveikatos paslaptys, komercinio pobūdžio informacija, religiniai įsitikinimai, asmeniniai faktai, politiniai įsitikinimai. Tačiau reikia pažymėti, kad Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas bei teismų praktika, skirtingai nuo Konstitucinio teismo doktrinos, skiria teisę į privatų gyvenimą bei asmens garbės ir orumo gynimą kaip dvi savarankiškas asmens neturtines teises.

⁴ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas//Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741.

⁵ Lietuvos Apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. gruodžio 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-552/2005 m.//www.lat.litlex.lt; prisijungimo laikas 2006-11-28.

⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 1999 m. spalio 21 d. Nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. sausio 31 d. nutarimo “Dėl vardų ir pavardžių rašymo Lietuvos Respublikos piliečio pase“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios, 1999, Nr. 90-2662.

Būtina išskirti atvejus, kai asmuo atlieka viešo pobūdžio veikas, nors ir būdamas savo namuose ar kitose privačiose valdose, ir tą supranta arba turi suprasti, tai tokio pobūdžio veikos nebus apsaugos objektas ir asmuo negali tikėtis privatumo. Asmens teisė į privatumą nėra absoliuti. Tai, kad ši teisė gali būti pažeista, nulemia visuomenės interesai, kuriuos saugodama valstybė įstatymo nustatyta tvarka, protingose ribose gali šią teisę pažeisti.

Asmens duomenų apsaugos esmė – apsaugoti žmonių teises. Pagrindinis jos tikslas yra užtikrinti, kad asmens duomenys būtų apdorojami taip, kad būtų užtikrinamas žmogaus privatumas ir kitos su tuo susijusios žmogaus teisės. Teismuose kaupiasi daug informacijos apie konkrečius asmenis, kurie dalyvaujam teismų procesuose. Teismų darbuotojai atlikdami savo pareigas ir tvarkydami asmens duomenis privalo laikytis pagrindinių asmens duomenų apsaugos principų numatytų 94/46/EB direktyvoje⁷.

Kiekvienas asmuo savo teisę į privatumą gali ginti teismuose, tačiau daugumą žmonių nelabai žino kaip tai galintys padaryti. Teismams pradėjus publikuoti internete teismų sprendimus, asmenims bus sudarytos galimybės susipažinti su priimtais sprendimais konkrečiose bylose. Tokiu būtu asmeniui bus lengviau spręsti, kada yra pažeista jo teisė į privatumą ir kokius sprendimus teismai priima išnagrinėtose bylose.

1.2. Teisės aktai, užtikrinantys teisę į privatumą ir asmens duomenų apsaugą teismuose

Asmens teisė į privataus gyvenimo neliečiamumą mūsų teisinėje sistemoje užtikrinta ne tik Lietuvos Respublikos Konstitucija, bet ir kodeksuose ir kituose teisės aktuose. Pagrindinius teisės aktus, atsižvelgiant į jų taikymą teismų darbe, panagrinėsime plačiau.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 22 straipsnyje⁸ įtvirtinta kiekvieno asmens teisė į privatumą:

- Žmogaus privatus gyvenimas neliečiamas.
- Asmens susirašinėjimas, pokalbiai telefonu, telegrafo pranešimai ir kitoks susižinojimas neliečiami.
- Informacija apie privatų asmens gyvenimą gali būti renkama tik motyvuotu teismo sprendimu ir tik pagal įstatymą.

⁷ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva “Dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo.” 95/46/EB. 1995 m. spalio 24 d.// <http://www3.lrs.lt/c-bin/eu/preps2?Condition1=7879&Condition2=>; prisijungimo laikas: 2006-10-14.

⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucija//Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

- Įstatymas ir teismas saugo, kad niekas nepatirtų savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį ir šeimyninį gyvenimą, kėsینimosi į jo garbę ir orumą.

Žmogaus privatus gyvenimas – tai kiekvieno asmens individualumas, jis susijęs su jo gyvenamąją vieta, šeimynine padėtimi, įvairiais įsitikinimais, papročiais, socialine padėtimi ir pan. Šis Konstitucijos straipsnis užtikrina, kad asmens individualus, šeimos ir namų gyvenimas, asmens fizinė ir psichinė būklė, orumas, garbė ir reputacija, jo bendravimas (komunikavimas, korespondencija), bet kokia kita informacija, su kuria nėra būtinybės susipažinti pašaliniam, yra apsaugota ir negali būti atskleista, jei nėra gautas asmens sutikimas.

Kitos teisės normos, reglamentuojančios asmens teisę į privatų gyvenimą, įtvirtintos Lietuvos Respublikos Civiliniame kodekse. Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 2.23 str. numatyta asmens teisė į privatų gyvenimą ir jo slaptumą⁹. Šiame straipsnyje aiškiai apibrėžiama informacijos apie privatų asmenį skelbimo tvarka, kas yra laikomas neteisėtu įėjimu į asmens gyvenamąsias ar kitokias patalpas, jo stebėjimas ar laisvo komunikavimo pažeidimas, duomenų apie sveikatos būklę paskleidimas. Nurodoma, kad draudžiama rinkti, skleisti informaciją apie privatų asmens gyvenimą pažeidžiant įstatymus. Skleisti informaciją galima, tik atsižvelgiant į asmens einamas pareigas ar padėtį visuomenėje, jei toks informacijos skleidimas atitinka teisėtą ir pagrįstą visuomenės interesą tokią informaciją žinoti. Jei nurodytų privatumo sąlygų nesilaikoma arba jos yra pažeidžiamos, tokios aplinkybės yra pagrindas pareikšti ieškinį dėl padarytos turtinės ir neturtinės žalos atlyginimo. Numatyta išlyga, kad jeigu straipsnyje numatyti apribojimai, susiję su informacijos apie asmenį skelbimu ir rinkimu, gali būti netaikomi, kai tai daroma motyvuotu teismo sprendimu.

Informacija apie žmogų gali būti paskleista per knygas, laikraščius, žurnalus, biuletenius ar kitus leidinius, televizijos, radijo programas, kino ar kitą garso ar vaizdo studijų produkciją ir kt. Jeigu asmuo negali gauti tiesioginių žinių paskleidimo faktą patvirtinančių įrodymų dėl jų sunaikinimo, pasibaigus saugojimo terminui, ar jų netekus dėl kitų priežasčių, žinių paskleidimo faktas gali būti įrodomas ir kitais Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse nurodytais įrodymais, įskaitant liudytojų parodymus.

Žmogaus teisė į privataus gyvenimo neliečiamumą ginama ne tik civilinės teisės normomis, atsakomybę už neteisėtą informacijos apie šį gyvenimą rinkimą, atskleidimą ir paskelbimą numato

⁹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas//Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 165-168 str.¹⁰ Šiuose straipsniuose numatyta baudžiamoji atsakomybė už:

- Neteisėtą asmens būsto neliečiamumo pažeidimą (BK 165 str.);
- Neteisėtą susirašinėjimo, kitokių pranešimų, siuntų ar pokalbių telefonu slaptumo pažeidimą (BK 166 str.);
- Neteisėtą informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimą (BK 167 str.);
- Neteisėtą informacijos apie asmens privatų gyvenimą atskleidimą ar panaudojimą (BK 168 str.).

Visi išvardyti nusikaltimai priskiriami prie nusikaltimų asmens privatus gyvenimo neliečiamumui. Už šių nusikalstamų veikų padarymą asmeniui gali būti skirti viešieji darbai arba bauda, arba laisvės apribojimas, arba areštas, arba laisvės atėmimas iki dvejų metų. Už veikų, numatytų Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 166-168 str., atsako ne tik fiziniai, bet ir juridiniai asmenys. Ikiteisminis tyrimas dėl veikų, numatytų Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 165 str. bei 168 str., bus pradėtas tik tuo atveju, jeigu yra nukentėjusio asmens skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas, ar prokuroro reikalavimas. Šios nusikalstamos veikos priskiriamos prie nesunkių nusikaltimų.

2005 metais pirmos instancijos teismai išnagrinėjo 32 tokias nusikalstamas veikas¹¹.

10.	Nusikaltimai asmens privataus gyvenimo neliečiamumui (BK XXIV skyrius)	32
10.1.	Neteisėtas asmens būsto neliečiamumo pažeidimas (BK 165 str.)	31
10.2.	Neteisėtas susirašinėjimo, kitokių pranešimų, siuntų ar pokalbių telefonu slaptumo pažeidimas (BK 166 str.)	0
10.3.	Neteisėtas informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimas (BK 167 str.)	0
10.4.	Neteisėtas informacijos apie asmens privatų gyvenimą atskleidimas ar panaudojimas (BK 168 str.)	1

Toks skaičius išnagrinėtų bylų sudaro tik 0,19 % visų 2005 metais išnagrinėtų baudžiamųjų bylų. Tai iš dalies būtų galima paaiškinti, tuo kad asmenys, kurių teisės yra pažeistos, vengia apie tokius pažeidimus pranešti arba ne visada žino apie ar jų teisės yra pažeistos.

Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas reglamentuoja santykius, kurie atsiranda tvarkant asmens duomenis automatinio būdu, tai pat neautomatinio būdu,

¹⁰ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas//Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.

¹¹ Ataskaita parengta pagal LITEKO duomenų bazėje sukauptus duomenis
<http://www.teismai.lt/teismai/ataskaitos/2005/baudziamosios.xls>; prisijungimo laikas: 2006-11-11.

tvarkant asmens duomenų susistemintas rinkmenas. Įstatymas nustato fizinių asmenų kaip duomenų subjektų teises, šių teisių apsaugos tvarką, juridinių ir fizinių asmenų teises, pareigas ir atsakomybę tvarkant asmens duomenis. Šio įstatymo nuostatų laikomasi dirbant su LITEKO bei kitaip tvarkant asmens duomenis teismuose.

Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso 44 straipsnio 9 dalyje¹² numatyta, kad kiekvienas asmuo turi teisę, jog būtų gerbiamas jo ir jo šeimos privatus gyvenimas, taip pat teisė į būsto neliečiamybę, susirašinėjimo, telefoninių pokalbių, telegrafo pranešimų ir kitokio susižinojimo slaptumą. Šios asmens teisės baudžiamojo proceso metu gali būti apribotos tik Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso numatytais atvejais ir tvarka (pvz. teisę daryti korespondencijos poėmį pašto įstaigose galima tik gavus motyvuotą ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartį, o teisę tikrinti paštą turi teisę tik prokuroras, teisėjas ir teismas (Lietuvos Respublikos BPK 148 str.). Pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 154 str., telefoninių pokalbių klausymasis, jų įrašų darymas galimas tik tais atvejais, kai yra pagrindas manyti, kad tokiu būdu galima gauti duomenų apie rengiamą, daromą ar padarytą labai sunkų, sunkų ar apysunkį nusikaltimą, arba jeigu yra pavojus, kad prieš proceso dalyvius, jų artimuosius bus panaudotas smurtas, prievartavimas ar kitokios neteisėtos veikos. Įtariamų asmenų telefoniniai pokalbiai klausomi ir įrašai daromi tik motyvuota ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi.

Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 214⁽¹⁴⁾, 214⁽¹⁵⁾, 214⁽¹⁶⁾, 214⁽¹⁷⁾ bei 214⁽²³⁾ str.¹³ yra numatyta administracinė atsakomybė už :

- Neteisėtą asmens duomenų tvarkymą;
- Neteisėtą valstybės informacinių sistemų duomenų tvarkymą;
- Duomenų subjekto teisių pažeidimą;
- Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos pareigūnų teisėtų nurodymų nevykdymą;
- Neteisėtą asmens duomenų tvarkymą ir privatumo apsaugos pažeidimas elektroninių ryšių srityje.

Neteisėtu asmens duomenų tvarkymu ir duomenų subjekto teisių pažeidimu yra laikoma veika arba neveikimas, kuri prieštarauja bendriems duomenų tvarkymo principams ir duomenų subjekto teisėms įtvirtintoms Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 3 straipsnyje bei 17 straipsnyje¹⁴.

¹² Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas//Valstybės žinios. 2002, Nr. 37-1341.

¹³ Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas//Valstybės žinios. 1985, Nr. 1-1.

¹⁴ Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas//Valstybės žinios. 2003, Nr. 15-597.

Neteisėtu valstybės informacinių sistemų duomenų tvarkymu pripažįstama Valstybės informacinių sistemų duomenų (išskyrus asmens duomenis) rinkimas, kaupimas, saugojimas, papildymas, keitimas, ištrynimasis, taisymas, klasifikavimas, sunaikinimas, teikimas arba atsisakymas juos teikti, pažeidžiant informacinių sistemų tvarkymą reglamentuojančius teisės aktus.

Už Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos pareigūnų teisėtų nurodymų nevykdymą administracinė atsakomybė bus taikoma tada, kai nebus vykdomi teisėti jų nurodymai duomenų apsaugos, telekomunikacijų srityje arba bus pateikti žinomai melagingi duomenys arba bus trukdoma Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai atlikti tikrinimus, jų kompetencijos ribose.

Įstatymų leidėjas už šiuos administracinės teisės pažeidimus numatė administracinę atsakomybę – baudą. Didžiausią bauda nuo penkių šimtų iki vieno tūkstančio litų numatyta už pažeidimus neteisėtai tvarkant asmens duomenis, pažeidžiant duomenų subjekto teises bei už neteisėtą asmens duomenų tvarkymą ir privatumo apsaugos pažeidimas elektroninių ryšių srityje. Galima teigti, kad įstatymo leidėjas, numatydamas didesnes baudas už įvardytus pažeidimus, taip išskyrė jų svarbumą ir būtinumą apsaugoti. Už aptartus pažeidimus administracinio teisės pažeidimo protokolus surašo Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos pareigūnai, išskyrus asmens duomenų tvarkymą visuomenės informavimo priemonėse, pažeidžiant Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymą, už tokį pažeidimą protokolą surašo žurnalistų etikos inspektorius. Už padarytus pažeidimus, nuobaudą skiria rajonų (miestų) apylinkių teismai (apylinkių teismų teisėjai).

Asmens teisė į laisvą susirašinėjimą, pokalbius telefonu ar kitokie veiksmai, įeinantys į jo privatumą, gali būti kontroliuojami. Jeigu įstatymu saugomoms vertybėms iškyla grėsmė, turi būti imtasi priemonių šias grėsmes pašalinti operatyviais ir adekvačiais veiksmais bei priemonėmis. Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 4 straipsnis¹⁵ numato, kad operatyvinė veikla grindžiama teisėtumo, žmogaus ir piliečių teisių bei laisvių užtikrinimo, viešojo intereso apsaugos, konspiracijos, konfidencialumo, viešų ir slaptų priemonių bei metodų derinimo principais.

Operatyvinės veiklos metu negali būti pažeistos žmogaus ir piliečių teisės bei laisvės. Atskiri šių teisių ir laisvių apribojimai yra laikini ir gali būti taikomi tik įstatymų nustatyta tvarka siekiant apginti kito asmens teises ir laisves, nuosavybę, visuomenės ir valstybės saugumą¹⁶. Šiuose įstatymo normose įtvirtintos aplinkybės, kad informacija apie privatų asmens gyvenimą gali būti renkama, tik įstatyme numatytos tvarkos bei procedūrų. Šią informaciją gali rinkti tik operatyvinės veiklos subjektai ir ikiteisminio tyrimo subjektai, gavę tam sankcijas. Operatyvinės veiklos įstatymas draudžia perduoti ir atskleisti operatyvinės veiklos metu gautus duomenis apie žmogaus

¹⁵ Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas//Valstybės žinios. 2002, Nr. 65-2633.

¹⁶ ten pat 6 str. 1 d.

asmeninį ir šeimyninį gyvenimą bei žeminančius jo garbę bei orumą duomenis išskyrus, kai tokie duomenys gali būti perduoti bendradarbiaujant operatyvinės veiklos subjektams ir jei ši informacija gali būti naudojama kitiems tikslams.

Asmens duomenų apsauga ir teisė į privatumą neturi būti suabsoliutinama. Šiuolaikiniame pasaulyje reikia rasti būdų, kaip apsaugant asmens duomenų apsaugą ir teisę į privatumą, tuo pačiu užtikrinti teismo proceso kokybę, pasitikėjimą teismais bei proceso viešumą. Tik viešas bylų nagrinėjimas ir priimtų teismo sprendimų pateikimas visuomenei gali padidinti pasitikėjimą teismų darbu.

Privatumo pažeidimas negali būti pateisinamas jokiais priemonėmis, išskyrus tas, kurias sankcionavo įstatymas, laikydamasis teisės viršenybės principo.

2. ASMENS DUOMENŲ APSAUGA LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISMŲ SISTEMOJE

Šios darbo dalies tikslas – išnagrinėti LITEKO paskirtį, nustatyti kokiomis priemonėmis apsaugomi joje esantis duomenys, kokioms institucijoms jie teikiami, nustatyti kokios duomenų saugos priemonės teismuose taikomos siekiant nepažeisti asmens privatumo skelbiant nutartis, sprendimus, nuosprendžius internete, kaip apsaugomi asmens duomenis susipažįstant su išnagrinėtomis baudžiamosiomis bylomis.

2.1. Lietuvos teismų informacinė sistema LITEKO, jos bendrosios nuostatos

Šioje darbo dalyje bus aptariama LITEKO paskirtis, valdytojai, tvarkymo įstaigos, tvarkymo objektai ir tikslai, duomenų sąrašai, rinkimo ir teikimo tvarka, duomenų gavėjai ir tiekėjai, reikalavimai duomenų apsaugai.

LITEKO – teismų veiklai reikalingų dokumentų bei duomenų kaupimo, tvarkymo, paieškos, teismų sprendimų ir statistinių rodiklių kaupimo, apdorojimo ir teikimo sistema, kuri veikia naudojant kompiuterius, standartines ir taikomas programas, duomenų bazes, duomenų perdavimo tinklus¹⁷.

¹⁷ Teismų tarybos 2005 m. gegužės 20 d. Nutarimas Nr. 13P-346 „Dėl pritarimo teismų informacinės sistemos nuostatams“ 2 punktas // <http://www.teismai.lt/savivalda/nutarimai/20050520-346.doc>; prisijungimo laikas: 2006-09-14.

Sparčiai pradėjus didėti bylų skaičiui teismuose, neišvengiamai reikėjo ieškoti priemonių, kurios nevilkintų bylų nagrinėjimo, o leistų išnagrinėti bylas kuo operatyviau ir per trumpesnę laiką. Viena iš tokių priemonių buvo LITEKO įdiegimas į teismų sistemą. Tokiu būdu teismams buvo sudarytos sąlygos automatizuotu būdu rinkti, kaupti, sisteminti ir teikti duomenis, susijusius su teismų gautais ir jų veiklai reikalingais dokumentais ir duomenimis, teismų sprendimais, teismų veiklos statistika.

Išanalizavus LITEKO paskirtį būtų galima išskirti pagrindines funkcijas, kurios padės suprasti, kokie duomenys yra tvarkomi šia sistema:

- Teismų gautų procesinių dokumentų registravimas ir apskaita (pvz: prašymai, pareiškimai, ieškiniai, baudžiamosios bylos, administracinės bylos, teikimai, skundai ir pan.);
- Bylų nagrinėjimo eigos registravimas (pvz., kada procesinis dokumentas perduotas teisėjui, kada paskirta į posėdį, kada išnagrinėta, ar išnagrinėta nepažeidžiant procesinių terminų);
- Teismo procesui reikalingų dokumentų ir duomenų paieška, rinkimas, sisteminimas;
- Procesinių dokumentų rengimas ir teikimas byloje dalyvaujantiems asmenims (teismo šaukimų, pranešimų formavimas ir atspausdinimas);
- Teismo sprendimų kaupimas (sprendimai, nuosprendžiai, nutartys prisegami, prie tos bylos, kurioje jie yra priimti);
- Teismų veiklos statistinių rodiklių kaupimas, apdorojimas ir teikimas (per pusmetį, metus išnagrinėtų baudžiamųjų, civilinių, administracinių bylų ir kitų dokumentų statistiką, terminai).

LITEKO ir LITEKO saugomų duomenų valdytojas ir centrinės duomenų bazės tvarkytojas yra Nacionalinė teismų administracija. Lietuvos Respublikos teismai yra LITEKO vietinių duomenų bazių bei saugomų asmens duomenų tvarkytojai. Nacionalinė teismų administracija vykdo daugiau vadovavimo, priežiūros, tvarkymo bei aptarnavimo funkcijas, o teismams tenka pagrindinis vaidmuo dirbti su šia sistema.

Teismai tvarko vietinėse LITEKO duomenų bazėse kaupiamus duomenis, sukauptus perduoda į centrinę duomenų bazę, užtikrina tvarkomų vietinių duomenų bazių duomenų apsaugą, supažindina fizinius ir juridinius asmenis su vietinėse duomenų bazėse saugomais duomenimis ir dokumentais.

LITEKO susideda iš dviejų struktūrinių dalių: centrinės duomenų bazės ir teismų vietinių duomenų bazių. Centrinėje duomenų bazėje kaupiama visuose teismuose užregistruota informacija, vėliau ši informacija naudojama LITEKO klasifikatoriams ir sąrašams rengti, teismams keistis informacija, statistikai skaičiuoti, teismų sprendimams viešai skelbti, ryšiams su valstybės registrais ar kitais duomenų teikėjais organizuoti, sistemos naudotojams administruoti. Taip pat čia kaupiama informacija apie teisėjus (pavardė, vardas, gimimo data, teismas, pareigos, teisėjui suteiktas unikalus kodas), centrinės duomenų bazės tvarkytojų ir naudotojų duomenys (vardas, pavardė, organizacija, kontaktinė informacija, suteiktos teisės¹⁸ ir prisijungimo vardai, slaptažodžiai).

Vietinėse duomenų bazėse tvarkomi konkretaus teismo veiklai reikalingi duomenys bei dokumentai. Teismai LITEKO duomenis į vietines duomenų bazes įrašo nedelsdami – ne vėliau kaip per tris dienas po jų atsiradimo (pateikimo). Keisti centrinėje duomenų bazėje esančius duomenis gali tik juos pateikęs teismas, atitinkamą pakeitimą atlikdamas vietinėje duomenų bazėje. Kiekvienas veiksmas, kurį atlieka duomenų tvarkytojas yra fiksuojamas, nurodant šio vartotojo kodą ir įvedimo (taisymo) datą bei laiką.

LITEKO duomenys duomenų bazėse saugomi 15 metų, terminą skaičiuojant nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos byloje. Pasibaigus duomenų saugojimo terminui duomenų bazėse, šie duomenys perkeliama į teismo archyvą, kuriame saugomi 75 metus, terminą skaičiuojant nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo teisme datos. Vietinės duomenų bazės archyvas saugomas teismo archyve, o centrinės duomenų bazės archyvą tvarko ir atsako už duomenų saugumą Nacionalinė teismų administracija. Duomenų archyve saugomi duomenys, gali būti naudojami archyvo dokumentų paieškai, taip pat statistikos, istoriniais ar mokslinio tyrimo tikslais, jei bus užtikrintos tinkamos duomenų apsaugos priemonės.

Teismų vietinėse duomenų bazėse tvarkomi šie duomenys¹⁹:

- Apie teismui pateiktus procesinius dokumentus (dokumento rūšis, pateikimo data, suteiktas registracijos numeris, dokumento esmė, pagrindai, dokumento pateikėjas, pastabos, pateiktas ar turimas dokumentas elektronine forma);
- Apie teismo užvestą bylą (užvedimo data, numeris, bylą nagrinėjanti instancija, bylos gavimo aplinkybės, bylos iškėlimo pagrindas, bylos kategorijos²⁰, bylą nagrinėti paskirtas teisėjas -(ai), bylos sudėtingumo duomenys, pastabos);

¹⁸ Kiekvienas dirbantis su LITEKO turi numatytas funkcijas, kurios jam yra suteiktos (pvz. Statistines ataskaitas gali suformuoti tik teismo pirmininkas ar sistemos administratorius).

¹⁹ Teismų tarybos 2005 m. gegužės 20 d. Nutarimas Nr. 13P-346 „Dėl pritarimo teismų informacinės sistemos nuostatams“ 12 punktas//<http://www.teismai.lt/savivalda/nutarimai/20050520-346.doc>; prisijungimo laikas: 2006-09-14.

- Apie teismo procesą (procesinis įvykis²¹, procesinio įvykio rezultatas²², data, laikas, trukmė, bylos išnagrinėjimo rezultatas, posėdžio vieta, teisėjų kolegijos nariai, teismo procesiniai dokumentai);
- Apie teismo procesinį dokumentą (procesinio dokumento rūšis, dokumentui suteiktas numeris, dokumentas elektronine forma, dokumento įregistravimo data);
- Apie sistemos vartotojus (vardas, pavardė, gimimo data, pareigos, kontaktinė informacija, darbuotojui suteiktos teisės naudotis sistema ir prisijungimo vardai, slaptažodžiai).

Sistemoje kaupiami duomenys apie byloje dalyvaujančius asmenis:

- Asmens procesinė padėtis byloje (kaltintojas, kaltinamasis, advokatas, antstolis, kreditorius, skolininkas ir pan.);
- Fizinio asmens vardas, pavardė, pilietybė, asmens kodas, lytis, gimimo data, adresas, telefonas, tautybė, užimtumas, profesija, išsilavinimas;
- Juridinio asmens pavadinimas, kodas, buveinė, kontaktinė informacija (telefonas, faksas, elektroninio pašto adresas).

Sistemoje kaupiami duomenys, kurie padeda išnagrinėti bylą, surasti jau anksčiau teismo procesuose dalyvavusius asmenis. Pagal atskirus paieškos kriterijus galima susirasti reikalingą informaciją apie fizinį ar juridinį asmenį.

2.2. Lietuvos teismų informacinės sistemos LITEKO dalys, jų paskirtis

LITEKO valdytojas ir centrinės duomenų bazės tvarkytojas yra Nacionalinė teismų administracija. LITEKO vietinių duomenų bazių tvarkytojai yra Lietuvos Respublikos teismai (toliau vadinama – teritoriniai tvarkytojai).

LITEKO, atsižvelgiant į sistemos tikslus ir saugomų duomenų svarbą, skirstoma į tokias dalis:

²⁰ Bylos turi procesines kategorijas, pagal kurias yra registruojamos (pvz. baudžiamoji byla žymima skaičiumi -1 (pvz. 1-463-515/2006 m. (436 – bylos eilės numeris; 515 – teisėjo kodas)), civilinė byla žymima skaičiumi -2 (2-463-515/2006 m. (436 – bylos eilės numeris; 515 – teisėjo kodas)), administracinės bylos registruojamos pagal atskiras kategorijas, kurios priskiriamos pagal pažeidimo rūšis)

²¹ Procesinis įvykis – nurodomas, koks veiksmas atliktas konkrečioje byloje (pvz. byla gauta, byla perduota teisėjui, byla paskirta į posėdį ir pan.)

²² Procesinio įvykio rezultatas –nurodoma, koks įvykusio įvykio rezultatas (pvz: pareiškimas (ieškinys) gražintas pareiškėjui (ieškovui), byla išnagrinėta ir pan.)

- LITEKO teismų vietinės ir centrinės duomenų bazės;
- LITEKO taikomoji programinė įranga;
- Kompiuteriai, jų standartinė programinė įranga periferinė bei tinklo įranga;
- Uždaras (žinybinis) Lietuvos teismų kompiuterių tinklas²³.

Panagrinėsime kiekvieną sistemos dalį plačiau.

Vietinėse teismų duomenų bazėse kaupiami ir tvarkomi teismų veiklai reikalingi asmens duomenys (informacija apie bylos šalių darbo, gyvenamąsias vietas ir pan.) bei dokumentai, informacija apie bylų nagrinėjimo rezultatus, teismų veiklą apibūdinantys statistiniai duomenys (kiekvienu metų pradžioje, teismai pateikia Nacionalinei teismų administracijai duomenis apie išnagrinėtas bylas, informaciją apie bylas, kurių nagrinėjimas užsitęsė ilgiau kaip 6 mėnesių bei bylas kurių nagrinėjimas užsitęsė ilgiau kaip 12 mėnesių).

Vietinėse duomenų bazėse sukaupti duomenis reguliariai, kiekvieną dieną, perduodami į LITEKO centrinę duomenų bazę, kuri panaudojama kaip bazė greitam ir patikimam informacijos apsikeitimui tarp teismų, klasifikatorių²⁴, naudojamų teismų sprendimų standartizavimui, teismų statistikos skaičiavimui, teismų sprendimų viešam paskelbimui, ryšių su valstybės registrais ar kitais išorėje esančiais duomenų teikėjais organizavimui. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad šios sistemos įdiegimas žymiai palengvins teismų darbą (pvz., laisvas prisijungimas prie Migracijos tarnybos leistų operatyviai nustatyti asmens gyvenamąją vietą).

Planuojama, kad tinkamai kompiuterizavus teismus, atpigus ryšio paslaugoms (norima teismuose įdiegti vietinį telefono ryšį) bei užtikrinus reikiamą duomenų perdavimo ir apdorojimo patikimumo lygį, teismai savo duomenis kaups ir tvarkys centrinėje duomenų bazėje tiesiogiai, o ne reguliariai, nustatytu periodiškumu, kaip yra šiuo metu.

Specialiosios taikomosios programinės įrangos paskirtis – sudaryti sąlygas teisės aktų numatyta tvarka kaupti ir tvarkyti teismų veiklai reikalingus duomenis, suteikti galimybę vykdyti sukauptų duomenų paiešką pagal įvairius kriterijus²⁵, rinkti ir skaičiuoti statistinius rodiklius ir įvairiais detalumo lygiais juos pateikti skirtingoms vartotojų grupėms. Siekiant užtikrinti asmens duomenų apsaugą, taikomoji programinė įranga turi atitikti šiuos reikalavimus:

- Konfidencialumo – turi būti užtikrinta, kad informacija pasiekama tik tiems asmenims, kuriems suteikta teisė šia informacija naudotis;

²³ Teismų tarybos 2005 m. gegužės 20 d. Nutarimas Nr. 13P-346 „Dėl pritarimo teismų informacinės sistemos nuostatams“ 12 punktas//<http://www.teismai.lt/savivalda/nutarimai/20050520-346.doc>; prisijungimo laikas: 2006-09-14.

²⁴ Klasifikatoriai –teismų sistemoje naudojami, siekiant sugrupuoti bylas pagal rūšis

²⁵ LITEKO sistemoje galimos paieškos pagal asmens vardą, pavardę, asmens kodą, juridinio asmens kodą, ir pan.

- Vientisumo – naudojami duomenų saugojimo, tvarkymo, apdorojimo metodai ir procesai turi užtikrinti tvarkomų ir anksčiau išsaugotų duomenų pilnumą, vientisumą ir nepažeidžiamumą;
- Pasiiekiamumo – užtikrinama, kad įgaliotiems asmenims būtų laiku prieinama jų darbui reikalinga sistemoje esanti informacija ir priemonės.

Kompiuteriai ir kita techninė įranga – priemonė pasiekti LITEKO kaupiamą informaciją ir ją tvarkyti. Kompiuteriai, juose įdiegta operacinė, teksto apdorojimo ir kita programine įranga, periferinė ir tinklo įranga turi būti suderinta, patikrinta ir atitikti minimalius taikomosios programinės įrangos reikalavimus, užtikrinti nepažeidžiamą prisijungimą prie sistemos bei duomenų tvarkymą, atitikti darbuotojui pavestų darbų specifiką.

Techninė ir programinė tinklo ir apsaugos įranga, užtikrina nepertraukiamą ir saugų LITEKO duomenų perdavimą tarp teismų, duomenų gavimą iš išorės registų bei kitų duomenų tiekėjų ir duomenų teikimo gavėjams. Tai vieningai funkcionuojanti maršrutizatorių, komutatorių, ugniasienių, duomenų šifravimo, apsaugos nuo virusų, įsilaužimo, nutolusių vartotojų stebėjimo ir valdymo sistema, kuri teismams suteikia ir prieigą prie interneto.

Siekiant išsiaiškinti, kokiomis priemonėmis LITEKO yra įdiegta asmens duomenų apsauga, reikia plačiau panagrinėti, iš kokių dalių susideda LITEKO taikomoji programinė įranga. Taikomąją programinę įrangą skirstoma į keturias posistemas²⁶:

- Bylų registravimo ir apskaitos;
- Teismo dokumentų rengimo ir apskaitos;
- Teismų darbo automatizavimo ir statistikos;
- Sistemos administratoriaus.

Bylų registravimo ir apskaitos posistemė susideda iš modulių, pagal kuriuos yra atskiriamos bylos arba bylų procesas:

- Civilinių bylų modulis;
- Baudžiamųjų bylų modulis;
- Administracinių bylų modulis;
- Apeliacinių civilinių bylų modulis;
- Kasacinių civilinių bylų modulis;
- Apeliacinių baudžiamųjų bylų modulis;

²⁶ Teismų tarybos 2006 m. vasario 11 d. Nutarimas Nr. 13P-436 „Dėl Lietuvos teismų informacinės sistemos duomenų saugos nuostatų patvirtinimo“ 6 punktas//<http://www.teismai.lt/savivalda/nutarimai/20060211-446.doc>; prisijungimo laikas: 2006-10-20.

- Kasacinių baudžiamųjų bylų modulis;
- Apeliacinių administracinių bylų modulis²⁷.

Teismui pateikti procesiniai dokumentai registruojami ir kaupiami elektroninėse procesinių dokumentų kortelėse, kurias gali peržiūrėti kiekvienas prisiregistravęs sistemos vartotojas. Elektroninėse procesinių dokumentų kortelėse, pateikiama informacija apie užvestą bylą, toje byloje dalyvaujančius asmenis, teismo procesą (pvz. byla paskirta nagrinėti, paskirta ekspertizė, ir pan.), parengtus procesinius dokumentus²⁸, sprendimus, pateikiami klasifikatoriai, bylos sudėtingumas.

Toliau panagrinėsime plačiau pagrindinius modulius, kurie turi reikšmės asmens duomenų apsaugai.

Teismo dokumentų rengimo ir apskaitos posistemė, rašant šį darbą nėra visiškai įgyvendinta. Iš numatytų modulių šiuo metu veikia teismo dokumentų šablonų modulis, jo pagalba automatizuotai formuojami teismo šaukimai, kurių suformavimui naudojama informacija gauta užvedant elektroninę kortelę, reikalavimai, pranešimai, reikalavimai pristatyti suimtąjį ir panašūs dokumentai. Teisėjams šablonai yra pagalbinė priemonė rašant teismo procesinį sprendimą, raštinės darbuotojams ir posėdžių sekretorėms – ruošiant kitus procesinius dokumentus. Šablonų naudojimas žymiai sumažins raštinės darbuotojų, posėdžių sekretorių apkrovimą bei sumažins daromas klaidas.

[diegtas teismo tvarkaraščių rengimo modulis jo pagalba galima susiformuoti teismo posėdžių tvarkaraščius, pasirinkus pageidaujamą laikotarpį, teismą, teisėjus, jame matosi pasirinktu laikotarpiu nagrinėjamų teismo posėdžiuose bylų numeriai, jų laikas, šalys, teisėjas (teisėjų kolegija) ir pan. Šių teismo posėdžių tvarkaraščius galima rasti Nacionalinės teismų administracijos internetiniame puslapyje arba teismų internetiniuose puslapiuose²⁹ (1 pav.).

Šiuo metu teismo tvarkaraščiai suformuojami, juose nurodant bylose dalyvaujančių asmenų vardus, pavardes, bylos pagrindą ar nusikaltimo, pažeidimo straipsnį. Pažymėtina, kad teismo tvarkaraščiuose nurodant byloje dalyvaujančių asmenų vardus ir pavardes, kyla grėsmė pažeisti jų privatumą (pvz. asmuo išteisinamas dėl nusikalstamos veikos padarymo ir pan.). Dėl prieš tai buvusių duomenų paviešinimo galima pakenkti asmens reputacijai, tai gali sumažinti jo galimybes įsidarbinti, vystyti sėkmingai verslą. Siekiant neatskleisti nepažeisti asmens privatumo, reikėtų asmenų vardų ir pavardžių nerašyti, o nurodyti tik inicialus arba kitaip juos paslėpti, kad nebūtų galima jo identifikuoti.

²⁷ Teismų tarybos 2005 m. gegužės 20 d. Nutarimas Nr. 13P-346 „Dėl pritarimo teismų informacinės sistemos nuostatams“ 22 punktą/<http://www.teismai.lt/savivalda/nutarimai/20050520-346.doc>; prisijungimo laikas: 2006-09-14.

²⁸ Prie kiekvieno procesinio veiksmo prisegamas procesinis dokumentas priimtas byloje, nurodant ar jis skelbtinas viešai, ar jis išiteisėjęs

²⁹ Tvarkaraščius galima rasti: <http://www.teismai.lt/tvarkarasciai/>; <http://www.vtr.lt/lit.php?cid=42>; <http://www.lat.lt/default.aspx?item=ptvark&lang=1>; prisijungimo laikas: 2006-11-11.

LITEKO Lietuvos teismų informacinė sistema
Finalinė versija ribotam naudojimui

Atgal |

Posėdžių paieškos informacija

Data: 2005.11.18 - []

Laikas: []

Teisėjas: -- pasirinkite norimą teisėją -- rodyti ir nedirbančius
 Pirmininkas Pranešėjas

Vieta (salės ar patalos nr.): -- pasirinkite posėdžių salę --

Asmens (organizacijos) kodas: []

Asmens pavardė / org. pavadinimas: []

Bylos tipas: visos bylos

Numerio šablonas: -- numeris be šablono --

Numeris: []

Papildomas grupavimas:

Pagal datą:

Pagal laiką:

Pagal vietą (salę):

[] Formuoti [] Išvalyti

1 pav. Teismo posėdžių paieškos informacijos puslapis

Bylos informacijos apsikeitimo tarp instancijų modulis – suteikia galimybę greitai ir lengvai keisti bylos informacija tarp žemesnės ir aukštesnės instancijos teismų (apskundus teismo procesinį sprendimą aukštesnės instancijos teismui, pastaroji gali persikelti visą elektroninėje kortelėje esančią informaciją į savo teismą, taip pagreitinant informacijos perdavimo iš vienos instancijos į kitą) (2 pav.).

Civilinė byla nr.: 2-2-418/2005 [] Atidaryti

I-a instancija

[] Pradžia [] Procesas [] Šalys [] Klasifikavimas [] Dokumentai [] Ryšiai [] Sudėtingumas [] Kita...

Redaguojamas ryšys su byla nr.: 2-7

Pasirinkta byla

Teismas: Lietuvos apeliacinis teismas

Bylos tipas: civilinė byla (Apeliacinė instancija)

Numeris: 2-7

Pasirinktos bylos ryšys su šia byla

Ryšio tipas: Apeliacinės instancijos byla

Importuoti procesą?

Atsiųsti bylos / dokumento informaciją

[] Atsiųsti informaciją

1. Atsiųsti informaciją apie bylos baigtį

2005.01.13 10:00 Nutartis palikta nepakeista

2. Atsiųsti šalių informaciją

ieškovas UAB "Parex lizingas"

atsakovas UAB "Oruva" ir Ko

tretysis asmuo UAB "MRI Finansinis auditas"

3. Atsiųsti klasifikavimo informaciją

1.5. Bylos dėl ginčų, kylančių iš bankroto teisinių santykių

95.1. Dalyvaujantys byloje asmenys ir civilinis procesinis teismumas bei veiksnumas

96.3. Atstovavimo teisme juridiniams asmenims ypatumai

99.6. Nuostolių atlyginimas kaip piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis padariniai

124.1. Prašymas atjauninti procesą ir jo pateikimo tvarka

[] Išsaugoti informaciją

2 pav. Bylos informacijos paėmimas iš Apeliacinės instancijos

Teismų darbe vis dažniau naudojamas panašių bylų ir informacijos teismuose paieškos modulis, kurio pagalba galima surasti tos pačios ar aukštesnės instancijos teismuose išnagrinėtas tam

tikros kategorijos bylas, priimtus procesinius sprendimus šiose bylose, reikalingus sprendimus atsispausdinti, juos rūšiuoti, apibendrinti ir analizuoti teismų praktiką įvairiais aspektais. Kartu su procesiniais sprendimais iš kitų teismų atsisiunčiami visi duomenys esantys toje byloje, taip pat ir duomenys apie byloje dalyvaujančius asmenis.

Įgyvendintas teismo sprendimų viešo skelbimo internete modulis, kuris plačiau bus nagrinėjamas kitoje darbo dalyje.

Teismų siunčiamų – gaunamų dokumentų rengimo ir registracijos modulis (teismų dokumentų elektroninė valdymo sistema). Šis modulis apima įstaigos vidinių, gautų ir siunčiamų dokumentų (elektroninių ir neelektroninių) rengimo, tvarkymo, apskaitos ir saugojimo funkcijas, darbų, pavedimų ir užduočių rengimo, saugojimo, paskirstymo tarp darbuotojų ir jų vykdymo kontrolės funkcijas, garantuoti apdorojamos informacijos konfidencialumą ir duomenų saugumą. Registruojant dokumentus, jie suskirstyti į dvi rūšis: dokumentai, susiję su teismo nagrinėjimo bylomis (dokumentai, kurių pagrindu užvedamos bylos, procesiniai dokumentai, pateikti šalių bylos nagrinėjimo metu, dokumentai, parengti bylos nagrinėjimo metu ir pan.) bei kiti dokumentai (pareiškimai, prašymai, skundai, įstaigų ir organizaciniai raštai) pateikti teismui ne procesiniuose įstatymuose nustatyta tvarka, nesusiję su teisingumo vykdymu, kurie turi būti logiškai atskirti nuo procesinių dokumentų.

Proceso dalyvių užimtumo patikrinimo modulis leidžia skiriant posėdžio laiką ir numatant jame prokuroro, advokatų ir kitų proceso dalyvių dalyvavimą, patikrinti, ar proceso dalyviai numatomo posėdžio metu nėra užimti, ar galės dalyvauti posėdyje, šis modulis leis proceso dalyviams iš anksto pateikinti duomenis apie užimtumą (komandiruotes, atostogas ir pan.). Įvedus informaciją į LITEKO, kiti teismai galės pasinaudoti esama informacija ir atsižvelgti į tai skiriant bylas nagrinėjimui. Šis modulis iš dalies padės spręsti problemą dėl advokatų dalyvavimo bylose, nes šiuo metu, nemaža dalis bylų išnagrinėjamos per ilgesnį laiką, dėl advokatų nedrausmingumo.

Teismo dokumentų rengimo ir apskaitos posistemės svarbiausias modulis – informacijos paieškos ir gavimo iš išorinių organizacijų, registru, žinybinių duomenų bazių modulis. Įgyvendinus šį modulį bus suteikta galimybė rasti ir leisti paimti elektroninėje formoje esančius duomenis iš kitų žinybų duomenų bazių, valstybinių registru, informacinių sistemų. Vieni duomenys, kaip pvz. teisės aktai, yra informacinio pobūdžio ir jie reikalingi kasdieniniame teisėjų ir kito teismo personalo darbe ne tik padidintų registruojamos informacijos patikimumą pildant bylos korteles (pvz., registruojant asmens kodus, pavardes, įmonių pavadinimus, buvusį teistumą, padarytus nusikaltimus, vietą ir laiką ir t.t.) ir žymiai sumažintų laiko sąnaudas rašant užklausimus, bet ir pagreitintų teismo procesą ir užtikrintų asmens duomenų apsaugą. Išskiltų mažesnė grėsmė, kad

asmens duomenys gali būti atskleisti tretiesiems asmenims, nes teismas informaciją gautų tiesiogiai, o ne per kitas institucijas. Gautos informacijos nebereikėtų pakartotinai registruoti rankiniu būdu. Turint informaciją iš kelių žinybų, galima atlikti įvedamos informacijos kryžminį patikrinimą. LITEKO tinkle kitų žinybų duomenų bazių informacija gali egzistuoti kaip periodiškai atnaujinama kopija arba prieinama per Internetą pagal sudarytas sutartis su kitomis valstybinėmis žinybomis (Nacionalinė teismų administracija yra sudariusi sutartį su Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos informacine baze, iš kurios teismai gali gauti informaciją, apie asmens gaunamas pašalpas, pensijas ar darbo vietą, plačiau apie tai kitoje darbo dalyje).

Teismų darbo automatizavimo ir statistikos posistemė sudaryta iš tokių modulių:

- Teismų statistikos generavimo ir talpinimo internete modulis
- Procesinių terminų kontrolės modulis
- Teisėjų darbo apkrovimo skaičiavimo modulis
- Bylų paskirstymo teisėjams modulis
- Teisėjų ir teismo personalo elektroninių darbatalių modulis
- Procesinių dokumentų ir informacijos mainų tarp teismų ir kitų proceso dalyvių modulis
- Žyminio mokesčio elektroninės apskaitos modulis
- Teismo įsakymo išdavimo ir kitų sumarinių procesų automatizavimo modulis³⁰.

Teisėjų ir teismo personalo elektroninių darbatalių modulis skirtas patogia forma pateikti teisėjams ir teismo personalui darbei reikalingą informaciją (bylų nagrinėjimo tvarkaraščius, vykdomus dokumentus, prieigas prie įvairių duomenų bazių (LITLEX, INFOLEX.PRAKTIKA), Seimo teisės aktų duomenų bazės, Europos Žmogaus Teisių Teismo, Europos Sąjungos teismų praktikos duomenų bazių ir pan.), teisėjų ir teismo personalo mokymų medžiagos, atmintinių, pagalbinės medžiagos, teismų ir kiekvieno atskiro teismo darbei aktualių organizacinių ir tvarkomųjų dokumentų ir pan.), optimaliai planuoti darbo laiką (nustatyti priminimus, dalinai automatizuoti darbotvarkių sudarymą ir pan.), patogia forma siųsti, gauti ir apdoroti elektroninius dokumentus bei kitą elektroninę informaciją per LITEKO, pasirašinėti saugiais elektroniniais parašais bei atpažinti saugius elektroninius parašus, įgyvendinti kitas teisėjų ir teismo personalo darbo automatizavimo bei optimizavimo funkcijas.

³⁰ Teismų tarybos 2005 m. gegužės 20 d. Nutarimas Nr. 13P-346 „Dėl pritarimo teismų informacinės sistemos nuostatams“//<http://www.teismai.lt/savivalda/nutarimai/20050520-346.doc>; prisijungimo laikas: 2006-09-14.

Igyvendinus procesinių dokumentų ir informacijos mainų tarp teismų ir kitų proceso dalyvių modulį bus sudarytos sąlygos teismams pateikti procesinius dokumentus elektronine forma, teismams įteikinti procesinius dokumentus elektroninėmis priemonėmis, proceso dalyviams peržiūrėti (internete arba kitomis elektroninėmis priemonėmis bei būdais) LITEKO esančią informaciją apie bylas, kuriuose jie dalyvauja, užsakyti ir gauti medžiagos elektronines kopijas, išrašus ir nuorašus. Tarp teismų perduodama informacija turi būti šifruojama ar kitomis priemonėmis apsaugoma nuo jos atskleidimo tiems, kas neturi teisės ją sužinoti. Šis modulis gali būti pritaikytas saugiam susižinojimui tarp teismų ir kitų saugių informacinių sistemų (valstybinių, savivaldos institucijų informacinių sistemų, bankų, antstolių, notarų ir kitų asmenų saugių grupių informacinių sistemų) bei automatizuotam nuolatiniam duomenų teikimui. Duomenų apsikeitimas su šiomis institucijomis turi būti vykdomas naudojant suderintus technologinius ir saugumo protokolus. Siunčiami (gaunami) pranešimai gali būti registruojami dokumentų registruose, siekiant išsaugoti informaciją, praradus ją siunčiant elektronine forma. Vykdamas procesinių dokumentų apsikeitimus tarp teismų bei kitų procesų dalyvių, pastarieji turi būti identifikuojami ir autentifikuojami naudojant saugius elektroninius parašus su kvalifikuotais sertifikatais. Duomenų mainams gali būti naudojami tiek Informacinės visuomenės plėtros komiteto sukurtas mainų modulis, tiek elektroninio pašto programos, tiek kitos elektroninių ryšių technologijos (pvz. SMS pranešimų arba faksimilinių pranešimų generavimas, gavėjas juos užsako ir pan.). Elektroninis paštas, SMS pranešimai ir faksimiliniai pranešimai naudojami kaip papildomos „priminimo“ arba kaip pagrindinės informavimo priemonės (atsižvelgiant į perduodamos informacijos pobūdį ir apimtį).

Teismo įsakymo išdavimo ir kitų sumarinių procesų automatizavimo modulis skirtas automatinio būdu priimti ir apdoroti šalių procesinius dokumentus, pateikiamus teismo įsakymo procese. Automatinio būdu rengti teismo procesinius dokumentus, sekti procesinius terminus, apskaičiuoti bylinėjimosi išlaidas ir atlikti kitas funkcijas. Modulis remiasi elektroninio procesinių dokumentų apsikeitimo tarp teismo ir proceso dalyviu moduliu. Modulis bus pritaikomas automatizuotai priimti įsakymo dėl mokėjimo procesą, nustatytą Tarybos reglamente, įvedančiame Europos įsakymo dėl mokėjimo procesą. Modulis realizuoja Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso 431 straipsnio 5 dalies nuostatas³¹. Europos įsakymo išdavimui bus panaudoti duomenys esantis duomenų bazėje.

³¹Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas//Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

LITEKO pagalba lengviau tvarkyti asmens duomenis, tačiau darbuotojai dirbantis su šia sistema, kurie sužino neviešą informaciją, turi įsipareigoti neviešinti tokios informacijos. Kokios priemonės yra numatytos, kad nebūtų atskleisti asmens duomenis tretiesiems asmenims, panagrinėsime sekančiame skyriuje.

2.3. Lietuvos teismų informacinė sistema LITEKO tvarkomų duomenų saugos organizavimas

Asmens duomenų apsaugą LITEKO reglamentuoja „Lietuvos teismų informacinės sistemos duomenų saugos nuostatai“³². Šie nuostatai yra privalomi visiems valstybės tarnautojams ir darbuotojams, dirbantiems pagal darbo sutartis, LITEKO valdytojo ir tvarkytojų įstaigose, kurie turi teisę ir priskirtas funkcijas dirbti.

Nacionalinė teismų administracija atsakinga už LITEKO duomenų tvarkymo bei teikimo teisėtumą, duomenų saugą, centrinėje duomenų bazėje ir uždarame Lietuvos teismų kompiuterių tinkle. Teritoriniai tvarkytojai (teismai) privalo užtikrinti, tvarkomų duomenų tikslumą ir duomenų bei dokumentų saugą nuo neteisėto jų atskleidimo ir naudojimo.

Nacionalinės teismų administracijos vadovo įsakymu yra skiriamas LITEKO saugos įgaliotinis, kurio siūlymu, skiriami atskirų sistemos posistemų ar funkcijų administratoriai, kurie už paskirtų funkcijų vykdymą atsiskaito tiesiogiai saugos įgaliotiniui. LITEKO duomenų saugos įgaliotinis atsako už sistemos duomenų saugos priemonių įgyvendinimą ir duomenų saugos politikos organizavimą. Šias priemones jis įgyvendina per centrinės duomenų bazės administratorius bei teritorinių duomenų bazių administratorius. Duomenų saugos įgaliotinis privalo išmanyti pagrindinius saugos politikos principus, būti susipažinęs su LITEKO duomenų tvarkymą reglamentuojančiais teisės aktais, standartais ir kitais dokumentais, kurie padeda užtikrinti saugų duomenų tvarkymą.

Teritorinio tvarkytojo vadovas skiria vietinės duomenų bazės administratorių. Jis atsakingas už duomenų saugos priemonių įgyvendinimą tvarkytojo įstaigoje, apmoko dirbti su LITEKO naujus darbuotojus, suteikia jiems prisijungimo vardus. Vietinės bazės administratorius, vadovaudamasis

³² Teismų tarybos 2006 m. vasario 11 d. Nutarimas Nr. 13P-436 „Dėl Lietuvos teismų informacinės sistemos duomenų saugos nuostatų patvirtinimo“ // <http://www.teismai.lt/savivalda/nutarimai/20060211-446.doc>; prisijungimo laikas: 2006-10-20.

LITEKO duomenų saugos įgaliotinio rekomendacijomis rengia ir įgyvendina duomenų apsaugos priemones, vykdo nurodymus duomenų saugos klausimais.

LITEKO automatizuotai tvarkoma informacija duomenų slaptumo požymių yra 2 rūšių:

- viešai neskelbtina informacija;
- vieša informacija³³.

Viešai neskelbtina informacija – konfidencialūs duomenys, kurie yra byloje ir kurių apsaugą garantuoja įstatymai ir kiti teisės aktai (pvz., duomenys iš kurių galima tiesiogiai ar netiesiogiai identifikuoti asmenį, komercinės ir bankų paslaptys, duomenys apie įvaikinimo faktą, uždaro teismo posėdžio medžiaga ir kt.), informacija kuri padeda užtikrinti tinkamą sistemos funkcionavimą (pvz.: LITEKO naudotojų duomenys (teismas, pareigos, funkcijos sistemoje)).

Vieša informacija – informacija, su kuria susipažinimas nėra ribojamas, ją galima skelbti internete (nuasmeninti teismo sprendimai, dalis statistinės informacijos, dalies teismo posėdyje išnagrinėtų bylų medžiaga).

Informacija, kuri yra išslaptinta ir kurios tvarkymas reglamentuotas Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos paslapčių įstatymo³⁴ nuostatomis, LITEKO nėra tvarkoma. Šią informaciją tvarko teismuose paskirtas atsakingas asmuo, kuris minėto įstatymo tvarka yra gavęs leidimą dirbti su išslaptinta medžiaga. Kokiomis priemonėmis išslaptinta informacija yra tvarkoma teismuose plačiau nenagrinėsime.

LITEKO tvarkomus duomenis pagal jų slaptumo lygį galima suskirstyti į šias duomenų grupes:

- elektroninėje bylų kortelėje esanti informacija (įskaitant informaciją apie procesinius dokumentus);
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo, Lietuvos apeliacinio teismo, apygardų ir apygardų administracinių teismų skelbiami nuosprendžiai, sprendimai, nutarimai, ir nutartys, nustatyta tvarka skelbiami internete (vieši duomenys, laisvai prieinami);
- Tarp teismų, teismų ir proceso dalyvių cirkuliuojantys duomenys (nevieši duomenys pvz. asmens ankstesnio teistumo nuosprendžių kopijos, atsiliepinimai į ieškinius, dublikai ir pan.);

³³Teismų tarybos 2006 m. vasario 11 d. Nutarimas Nr. 13P-436 „Dėl Lietuvos teismų informacinės sistemos duomenų saugos nuostatų patvirtinimo“ // <http://www.teismai.lt/savivalda/nutarimai/20060211-446.doc>; prisijungimo laikas: 2006-10-20.

³⁴Lietuvos Respublikos Operatyvinės veiklos įstatymas//Valstybės žinios. 2002, Nr. 65-2633.

- Rengiamų teisme dokumentų šablonai (vieši duomenys, pvz. teismo šaukimai, pranešimai, kurie formuojami elektronine forma ir siunčiami proceso šalims);
- Teisėjų, kitų teismo darbuotojų asmens duomenys (vieši tik tie duomenys, kurie susiję su einamų pareigų atlikimu, pvz. darbo telefono numeris, elektroninio pašto adresas, kita kontaktinė informacija);
- Statistiniai duomenys (statistinė informacija apie proceso dalyvius, teisėjų darbo ataskaitos pagal kiekvieną teisėją – nevieši duomenys; bylų nagrinėjimo teismuose ataskaitos, duomenys apibendrinantys teisėjų darbą teismuose – vieši duomenys);
- LITEKO naudotojų duomenys (nevieši duomenys, pvz. naudotojo prisijungimo vardas, teismas kuriame dirba, pareigos);
- Duomenys, reikalingi ryšiams su valstybės registrais, kitomis duomenų tiekėjų informacinėmis sistemomis ir duomenų bazėmis organizuoti (nevieši duomenys).

Prie viešos informacijos, kuri yra elektroninėje bylų kortelėje galima priskirti:

- įsiteisėjusių civilinių, administracinių bylų, nagrinėtų viešuose teismo posėdžiuose, medžiaga, jei ji nesudaro profesinės, komercinės ar banko paslapties;
- teismų sprendimų, nuosprendžių, nutarčių ir nutarimų įsiteisėjusiose bylose rezoliucinės dalys;
- nuasmeninta bylos kortelė ar teismų sprendimų informacija;

Prie viešai neskelbtinos informacijos, kuri yra elektroninėje bylų kortelėje galima priskirti:

- teismui nagrinėjimui rengiamos, nagrinėjamos ar išnagrinėtos bylos, kuriuose teismo sprendimas nėra įsiteisėjęs;
- neviešame teismo posėdyje išnagrinėtos bylos duomenys, teismo nutartimi nustatyta nevieša bylos medžiagos dalis;
- kaltinamojo ar nuteistojo baudžiamojoje asmens duomenys;
- baudžiamosios bylos, kurioje teismo sprendimas įsiteisėjęs, duomenys, išskyrus teismo sprendimo rezoliucinę dalį.

LITEKO vartotojai privalo turėti pagrindinius kompiuterinio raštingumo įgūdžius. Darbuotojų pareigybių aprašymai, jų teisės ir pareigos turi būti suderintos su teismo bylų ir dokumentų tvarkymo standartu. Naujai priimamiems darbuotojams keliami minimalūs reikalavimai, kurie atitiks jų būsimo darbo pobūdį.

Naujas darbuotojas, pradedantis dirbti su LITEKO, gauna pareigybės aprašymą, vietinio tinklo ar LITEKO prisijungimo vardus, slaptažodžius, instrukcijas apie tinklo saugumo reikalavimus bei suteiktas teises, programinės įrangos vartotojo vadovą, duomenų tvarkymo instrukcijas.

Sistemos ir teritorinių duomenų bazių tvarkytojai privalo nuolat kelti kvalifikaciją asmens duomenų srityje, nes nuo jų kompetencijos priklauso, ar tinkamai bus apmokyti darbuotojai ir apsaugoti asmens duomenys.

Sistemos vartotojai, pastebėję saugumo politikos pažeidimų, nusikalstamos veikos požymių, neveikiančias arba netinkamai veikiančias duomenų saugos užtikrinimo priemones, privalo nedelsdami apie tai pranešti atitinkamos LITEKO funkcijas atliekančiam duomenų bazės administratoriui, o jo nesant LITEKO duomenų saugos įgaliotiniui.

Sistemos vartotojų veiksmus esant nenumatytai situacijai reglamentuoja nenumatytų situacijų valdymo planas³⁵.

Dirbti su LITEKO gali tik sistemos vartotojai, susipažinę su Lietuvos teismų informacinės sistemos duomenų saugos nuostatais³⁶, ir kitais saugumo politiką reglamentuojančiais teisės aktais bei raštiškai sutikę laikytis šių teisės aktų reikalavimų. Vartotojas pažeidęs nuostatus ar kitus saugumo politiką reglamentuojančius teisės aktus, atsako teisės aktų nustatyta tvarka.

Sistemos vartotojų susipažinimą su nuostatais ir kitais saugumo politiką reglamentuojančiais teisės aktais bei atsakomybę už šių reikalavimų nesilaikymą pasirašytinai organizuoja LITEKO duomenų saugos įgaliotinis ir vietinių duomenų bazių administratoriai³⁷. Šiuo metu galima suabejoti ar teismuose duomenų saugumo ir apsaugos reglamentavimas yra efektyvus ir tinkamai vykdomas. LITEKO duomenų saugos įgaliotiniai tik formaliai vykdo savo funkcijas, o efektyvi sistemų priežiūra nevykdoma.

Siekiant apsaugoti LITEKO nuo joje esančios informacijos atskleidimo naudojama vartotojų identifikavimo sistema. Vartotojų vardus ir slaptažodžius suteikia tik LITEKO ir vietinių bazių administratoriai. Vartotojas gali pasikeisti jam suteiktą slaptažodį į naują, kuris tampa administratoriui nežinomas. Vartotojas sistemoje turi jam numatytas funkcijas, kurios yra proporcingos jo atliekamoms pareigoms (3 pav.).

³⁵ Teismų viduje naudojamas „Nenumatytų situacijų valdymo planas“, patvirtintas Nacionalinės teismų administracijos direktoriaus (nepublikuota)

³⁶ Teismų tarybos 2006 m. vasario 11 d. Nutarimas Nr. 13P-436 „Dėl Lietuvos teismų informacinės sistemos duomenų saugos nuostatų patvirtinimo“ // <http://www.teismai.lt/savivalda/nutarimai/20060211-446.doc>; prisijungimo laikas: 2006-10-20.

³⁷ Ten pat.-26 punktas

LITEKO Lietuvos teismų informacinė sistema
Finalinė versija ribotam naudojimui

Atgal |

Rolė: Raštinės darbuotojas Išsaugoti

<input checked="" type="checkbox"/> Pašalinti administracinę 1-os instancijos bylos kortelę	<input checked="" type="checkbox"/> Atlikti savo teismo bylų paiešką	<input checked="" type="checkbox"/> Pašalinti nuosprendžio informaciją
<input checked="" type="checkbox"/> Įterpti administracinę 1-os instancijos bylą	<input checked="" type="checkbox"/> Atlikti kitų teismų bylų paiešką	<input checked="" type="checkbox"/> Įterpti nuosprendžio informaciją
<input checked="" type="checkbox"/> Atidaryti administracinę 1-os instancijos bylos kortelę	<input checked="" type="checkbox"/> Pašalinti bylai priskirtą kategoriją	<input checked="" type="checkbox"/> Redaguoti nuosprendžio informaciją
<input checked="" type="checkbox"/> Redaguoti administracinę 1-os instancijos bylą	<input checked="" type="checkbox"/> Priskirti bylai kategoriją iš klasifikatoriaus	<input checked="" type="checkbox"/> Įterpti nusikaltimo informaciją
<input checked="" type="checkbox"/> Pašalinti administracinės apeliacinės bylos kortelę	<input checked="" type="checkbox"/> Perkelti bylą į kitus metus	<input checked="" type="checkbox"/> Redaguoti nusikaltimo informaciją
<input checked="" type="checkbox"/> Įterpti administracinę apeliacinę bylą	<input checked="" type="checkbox"/> Perkelti atrinktas bylas į kitus metus	<input checked="" type="checkbox"/> Pašalinti pažeidėjo informaciją
<input checked="" type="checkbox"/> Atidaryti administracinę apeliacinę bylą	<input type="checkbox"/> Redaguoti bylos sudėtingumo informaciją	<input checked="" type="checkbox"/> Įterpti pažeidėjo informaciją
<input checked="" type="checkbox"/> Redaguoti administracinę apeliacinę bylą	<input checked="" type="checkbox"/> Pašalinti civilinę 1-os instancijos bylos kortelę	<input checked="" type="checkbox"/> Redaguoti pažeidėjo informaciją
<input checked="" type="checkbox"/> Pašalinti administracinę vienintele instancija bylos kortelę	<input checked="" type="checkbox"/> Įterpti civilinę 1-os instancijos bylą	<input checked="" type="checkbox"/> Įterpti pažeidimo informaciją
<input checked="" type="checkbox"/> Įterpti administracinę bylą vienintele instancija	<input checked="" type="checkbox"/> Atidaryti civilinės 1-os instancijos bylos kortelę	<input checked="" type="checkbox"/> Redaguoti pažeidimo informaciją

3 pav. Vartotojui suteiktos funkcijos

Jei vartotojui nėra priskirta viena ar kita funkcija (rolė), tai jis negali sistemoje atlikti šių veiksmų. Sistemoje fiksuojami visi vartotojo veiksmai ir jų atlikimo laikas (pvz. kas įvedė informacija, ją pašalino, pakeitė ir pan.).

Visiškai įgyvendinus LITEKO posistemas ir siekiant apsaugoti informaciją perduodamą tarp teismų bus naudojamas elektroninis parašas ar jo atitikmenys. Išoriniai sistemos vartotojai, pateiksiantys elektroninius procesinius dokumentus juos pasirašys elektroniniu parašu arba identifikuosis ir pateikiamų dokumentų vientisumą išsaugos kitomis organizacinėmis ir sistemoje įdiegtomis techninėmis priemonėmis.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinė apsaugos įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 2 punktu - asmens duomenys turi būti tvarkomi tiksliai, sąžiningai ir teisėtai. Toks duomenų tvarkymo principas turi būti taikomas gaunant ir tvarkant asmens duomenis. Už tokių principų nesilaikymą arba už nepakankamą jų laikymąsi teismo darbuotojams gali būti taikoma atsakomybė. Reikia pažymėti, kad kiekvienas teismo darbuotojas tiesiogiai ar netiesiogiai dirba su asmens duomenimis, tačiau tikriausiai, ne kiekvienas suvokia, kiek yra svarbu tinkama asmens duomenų apsauga ir jo teisės į privatumą užtikrinimas.

Vadovaudamasi Direktyva 95/46/EB bei direktyvos 27 straipsniu³⁸ Valstybinė asmens duomenų apsaugos inspekcija 2003-05-12 išleido rekomendaciją³⁹ duomenų valdytojams dėl asmens duomenų tvarkymo etikos kodeksų rengimo kurio tikslas – padėti duomenų valdytojams ir duomenų tvarkytojams tinkamai įgyvendinti asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo ir kitų

³⁸ Straipsnis kuris numato, kad valstybė skatina duomenų valdytojus rengti etikos kodeksus

³⁹ Pranešimas spaudai dėl asmens duomenų tvarkymo etikos kodekso 2003-06-19 d. Nr.2R-1830 www.ada.lt prisijungimo laikas: 2006-11-30.

teisės aktų, reglamentuojančių duomenų apsaugą, nuostatas. Teismų taryba patvirtino LITEKO saugos nuostatus, tačiau rašant šį darbą nėra patvirtintas nei asmens duomenų tvarkymo etikos kodeksas nei kitos taisyklės, kurios reglamentuotų asmens duomenų teisinę apsaugą. Rekomenduotina Teisėjų tarybai artimiausiu metu priimti nutarimą, kuriuo būtų patvirtintos asmens duomenų tvarkymo taisyklės ar etikos kodeksas.

Sistemos vartotojams turi būti nuolat rengiami duomenų saugos mokymai, įvairiais būdais primenama apie saugumo problematiką (pvz. priminimai elektroniniu paštu, teminių seminarų rengimas, atmintinės naujai priimtiems darbuotojams ir pan.).

Atkreiptinas Nacionalinės teismų administracijos ir Teisingumo ministerijos dėmesys, kad nuo 2005 m. sausio 01 d., kada teismai pradėjo dirbti su LITEKO, nebuvo organizuoti nei vieni kursai dėl duomenų saugos dirbant su šia sistema. Siekiant užtikrinti elektroninės informacijos saugą, būtina skirti ypatingą dėmesį nuolatiniam darbuotojų mokymui informacijos saugos klausimais.

2.3. Duomenų teikimas iš Lietuvos teismų informacinės sistemos LITEKO

Siekiant sukurti bendrus policijos ir teismų bendradarbiavimo veiksmus kovojant su nusikalstamumu, reikalingas saugesnis ir greitesnis apsikeitimas turimais duomenimis apie asmenis. Nors šios dvi institucijos bendradarbiauja jau ilgą laiką, tačiau sutartis dėl duomenų gavimo iš LITEKO pasirašytą pirmą kartą.

LITEKO duomenys iš centrinės duomenų bazės neatlygintinai teikiami institucijoms, turinčioms įstatymų ar kitų teisės aktų nustatytą teisę gauti duomenis⁴⁰ (pritarta sudaryti duomenų teikimo iš teismų informacinės sistemos teikimo sutartis su Lietuvos policijos operatyvinės veiklos tarnyba). Pagal šią sudarytą sutartį Lietuvos policijos operatyvinės veiklos tarnyba įsipareigojo, kad duomenis bus naudojami tik pagal Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 5 str. nuostatas⁴¹.

Duomenų gavėjas įpareigotas neatskleisti arba nesuteikti galimybės tretiesiems asmenimis bet kokia forma susipažinti su teikiamais duomenimis. Visi duomenys teikiami neatlygintinai.

⁴⁰ Teismų tarybos 2006 m. liepos 01 d. Nutarimas Nr. 13P-483 „Dėl pritarimo duomenų iš teismų informacinės sistemos (LITEKO) teikimo sutarčiai“//<http://www.teismai.lt/savivalda/nutarimai/20060701-483.doc>; prisijungimo laikas: 2006-11-20.

⁴¹ Lietuvos Respublikos Operatyvinės veiklos įstatymas//Valstybės žinios. 2002, Nr. 65-2633.

Nacionalinė teismų administracija turi sudaryti kuo daugiau sutarčių su valstybiniais registrais (gyventojų, juridinių asmenų registru), prokuratūros informacine sistema, Vidaus reikalų ministerijos duomenų bazėmis, tuo užtikrindama ir pagreitindama teismų darbą.

2.4. Duomenų saugos reikalavimai skelbiant nutartis, sprendimus, nuosprendžius internete

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 117 straipsnyje yra įtvirtinta nuostata, kad „visuose teismuose bylos nagrinėjamos viešai“⁴², Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 7 straipsnio 2 dalyje nurodoma, kad “bylose priimti teismų sprendimai skelbiami viešai”⁴³. Šių nuostatų analizė leidžia daryti išvadą, kad teismo priimtas sprendimas turi būti skelbiamas viešai. Viešumas užtikrina objektyvumą, tačiau dėl to kyla grėsmė, kad bus atskleisti asmens duomenys, nes kiekvienas teismo procesinis sprendimas susijęs su realiniu fiziniu ar juridiniu asmeniu. Galimybė patiems proceso dalyviams bei visuomenei žinoti ir analizuoti kokius sprendimus teismai priima, galime laikyti teismo nešališkumo, pasitikėjimo teismo nešališkumu ir teisėjais nuostata.

Teismuose perėjus prie automatizuoto duomenų tvarkymo atsirado paprastesnė galimybė skelbti teismo sprendimus, nuosprendžius, nutarimus ir nutartis viešai internete. 2005 m. rugsėjo 9 d. Teismų taryba patvirtino teismų procesinių sprendimų viešo skelbimo tvarką⁴⁴, kurioje įtvirtino viešai internete ir teismų praktikos biuleteniuose publikuojamų teismų procesinių sprendimų „nuasmeninimą“.

Procesiniai sprendimai skelbiami internete siekiant informuoti visuomenę apie teisės aiškinimo ir taikymo praktiką Lietuvos teismuose. Teismų sprendimų, nuosprendžių, nutarimų, ir nutarčių skelbimo tvarka, netaikoma galimybėms, teismai patys skelbia įsiteisėjusius procesinius sprendimus savo tinklapiuose⁴⁵. Jei procesinis sprendimas priimtas, kai teismų procesiniai sprendimai skelbiami viešai proceso metu bei skelbiant juos visuomenės informavimo priemonėse. Visais atvejais skelbiant procesinius sprendimus jie turi būti skelbiami nepažeidžiant asmens duomenų apsaugos, valstybės, tarnybos, komercinės, profesinės ir kitų įstatymų saugomų paslapčių apsaugos reikalavimų. Teismų tarybos nustatyta tvarka Nacionalinė teismų administracija viešai

⁴² Lietuvos Respublikos Konstitucija//Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014

⁴³ Lietuvos Respublikos teismų įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 46-851

⁴⁴ Teismų tarybos 2005 m. rugsėjo 09 d. Nutarimas Nr. 13P-378 „Dėl teismų sprendimų, nuosprendžių, nutarimų ir nutarčių skelbimo internete tvarkos patvirtinimo“//<http://www.teismai.lt/savivalda/nutarimai/20050909-378.doc>; prisijungimo laikas: 2006-11-20.

⁴⁵ Įsiteisėjusius procesinius sprendimus galima rasti: <http://www.vtr.lt/lit.php?cid=41>; prisijungimo laikas: 2006-11-09

skelbia bylose, kurios turi viešąjį interesą, priimtus ir įsiteisėjusius apygardų administracinių teismų, apygardų, teismų ir Apeliacinio teismo sprendimus, nuosprendžius, nutarimus ir nutartis. Esant techninėms uždaramė teismo posėdyje, tai skelbiama tik tokio procesinio sprendimo rezoliucinė dalis, išskyrus tokius atvejus, kurie uždrausti įstatymo.

Vyriausiasis administracinis teismas ir Aukščiausiasis teismas teismų biuleteniuose ir interneto puslapyje skelbia priimtas nutartis į kurias turi atsižvelgti teismai, valstybės ir kitos institucijos, taip pat kiti asmenys. Tokiu būdu yra stengiamasi suformuoti vieningą teismų praktiką.

Teismų procesiniai sprendimai ir kita su tuo susijusi informacija internete skelbiama naudojant LITEKO teismo sprendimų viešo skelbimo internete modulį.

Pažymėjus varnele „**Rodyti internete**“ kaip parodyta paveikslėlyje (pav. 4), byloje prisegtas ir išsaugotas procesinis dokumentas, jam įsiteisėjus bus skelbiamas teismo svetainėje⁴⁶ bei rodomas internete.



The image shows a screenshot of a web form titled "Požymiai". It has two input fields. The first field is labeled "Procesas:" and contains a dropdown menu with the text "-- pasirinkite proceso tipą --". The second field is labeled "Rodyti internete:" and has a checked checkbox next to it.

4 pav. Procesinio dokumento žymėjimas, dėl rodymo internete

Internetė skelbiami tokie teismų procesiniai sprendimai:⁴⁷

- administracinėse bylose – visi įsiteisėję apygardų administracinių teismų procesiniai sprendimai, kuriais administracinė byla išsprendžiama iš esmės arba užbaigiama nepriėmus teismo sprendimo; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo procesiniai sprendimai, priimti iš esmės išnagrinėjus bylą pagal apeliacinį ar atskirąjį skundą, procesiniai sprendimai, priimti išnagrinėjus bylą dėl norminio administracinio akto teisėtumo, rinkimų bylą ar kitas bylas, nagrinėtinas vienintelės instancijos tvarka, procesiniai sprendimai, kuriais bylos nagrinėjimas užbaigiamas nepriėmus teismo sprendimo, procesiniai sprendimai, priimti išnagrinėjus prašymą dėl proceso atnaujinimo. Procesinius sprendimus priėmusio teisėjo, teisėjų kolegijos, taip pat atitinkamo teismo pirmininko, pirmininko pavaduotojo ar pirmininko įgalioto asmens

⁴⁶ <http://www.vtr.lt/lit.php?cid=41>; prisijungimo laikas:2006-11-10.

⁴⁷ Teismų tarybos 2005 m. rugsėjo 09 d. Nutarimas Nr. 13P-378 „Dėl teismų sprendimų, nuosprendžių, nutarimų ir nutarčių skelbimo internete tvarkos patvirtinimo“//<http://www.teismai.lt/savivalda/nutarimai/20050909-378.doc>; prisijungimo laikas: 2006-11-20.

patvarkymu internete gali būti skelbiami ir kiti įsiteisėję teismo procesiniai sprendimai, kuriais išsprendžiamas atskiras procesinis klausimas byloje (pvz. dėl ekspertizės paskyrimo, reikalavimo užtikrinimo priemonių taikymo, bylos sustabdymo, nušalinimo ir pan.), jeigu būtina užtikrinti visuomenės informavimą apie teisės aiškinimo ir taikymo praktiką administraciniuose teismuose.

- Baudžiamosiose bylose – įsiteisėję apygardų teismų pirmąją instancija priimti procesiniai sprendimai (visi nuosprendžiai, taip pat nutartys, kuriomis nutraukiama byla), apeliacinės instancijos teismų ir kasacinio teismo procesiniai sprendimai, kuriais užbaigiama byla, kasacinio teismo galutiniai sprendimai dėl baudžiamosios bylos atnaujinimo. Procesinius sprendimus priėmusio teisėjo, teisėjų kolegijos arba atitinkamo teismo pirmininko, skyriaus pirmininko ar jų įgalioto asmens patvarkymu taip pat skelbiami viešąjį interesą turintys teismų procesiniai sprendimai, kuriais išsprendžiamas atskiras procesinis klausimas byloje.
- Civilinėse bylose – visi įsiteisėję apygardų teismų procesiniai sprendimai, kuriais užbaigiama pirmąją instanciją išnagrinėta byla, apeliacinės instancijos teismų ir kasacinio teismo sprendimai, kuriais užbaigiama byla, ir kasacinio teismo atrankos kolegijos procesiniai sprendimai. Procesinius sprendimus priėmusio teisėjo, teisėjų kolegijos, taip pat atitinkamo teismo pirmininko, skyriaus pirmininko ar jų įgalioto asmens patvarkymu taip pat skelbiami įsiteisėję viešąjį interesą turintys teismų procesiniai sprendimai, kuriais išsprendžiamas atskiras procesinis klausimas byloje (pvz. dėl ekspertizės paskyrimo, laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, bylos sustabdymo, nušalinimo, sprendimo vykdymo sustabdymo ir pan.);
- Specialiosios teisėjų kolegijos spręsti ginčams dėl teisingumo tarp bendrosios kompetencijos teismų ir administracinių teismų procesiniai sprendimai.

Jeigu teismo procesiniame sprendime yra duomenų, kurie yra viešai neskelbtini duomenys (valstybės, tarnybos, profesinių, komercinių, banko, įvaikinimo ar kitų teisės aktų saugomų paslapčių, fizinių asmenų kodai, gyvenamųjų vietų adresai, gimimo datos ir vietos, valstybinių automobilių numeriai, banko sąskaitų numeriai ir pan.), parengiama viešai neskelbtina procesinio sprendimo versija, iš kurios visi viešai neskelbtini duomenys pašalinami.

Procesiniame sprendime minimų fizinių asmenų vardai ir pavardės, viešai paruoštai skelbti procesinio sprendimo versijoje, pakeičiami į šių asmenų inicialais – pirmosios fizinių asmenų vardų ir pavardžių raidėmis.

Teisėjų, teismo posėdžio sekretorių, vertėjų, ekspertų, specialistų, prokurorų, advokatų ir jų padėjėjų vardai ir pavardės inicialais nekeičiami. Juridinių asmenų atstovų ir turto administratorių vardai ir pavardės inicialais keičiami, jeigu yra šių asmenų rašytinis prašymas, išskyrus atvejus kai šie asmenys yra advokatai, advokato padėjėjai ar bankrutuojančių įmonių administratoriai.

Viešai skelbtina procesinio sprendimo versija, iš kurios pašalinami kokie nors nevieši duomenys, pažymima įrašant skliaustuose raidę „(S)“ po procesinio sprendimo kategorijos numerio (pvz., (S)2-2234-368/2006).

Įvaikinimo bylose procesiniai sprendimai skelbiami internete tik pašalinus informaciją, kuria remiantis galima išsiaiškinti įvaikinimo paslaptis. Tokiomis aplinkybėmis galime laikyti tikslūs duomenis apie įvaikį ar tėvius, jų gyvenimo aplinkybes, tikslios įvaikinimo aplinkybės ir pan. Šiomis priemonėmis siekiama apsaugoti įvaikio ir įvaikintojų interesus.

Viešai skelbtinas procesinių sprendimų versijos turi būti parengtos ne vėliau, kaip per 5 darbo dienas po to, kai surašomas visas procesinis teismo sprendimas, jis įsiteisėja ir kai priimamas patvarkymas procesinį sprendimą skelbti internete.

Suinteresuotiems asmenims, dėl kurių priimtas procesinis sprendimas, turi teisę su rašytiniu prašymu kreiptis į teismą priėmusį tokį procesinį sprendimą, kad iš viešai paskelbto dokumentų būtų pašalinti neskelbtini duomenys (pvz. duomenys apie fizinį asmenį, jo privatų gyvenimą ar šeimos gyvenimą, duomenys sudarančius komercines, banko ir pan) ar ištaisytos klaidos, jei paskelbta versija neatitinka pirminės procesinio sprendimo versijos. Prašymai ne vėliau kaip per 14 dienų išnagrinėja bylą nagrinėję teisėjai arba atitinkamo teismo, kurio procesinis sprendimas skelbiamas internete, pirmininkas, skyriaus pirmininkas, pirmininko pavaduotojas arba jų įgaliotas asmuo⁴⁸. Manau, kad nustatytas terminas neužtikrina asmens duomenų apsaugos viešai skelbiant procesinius sprendimus internete, o priešingai pažeidžia juos. 14 dienų terminas yra per ilgas, todėl jis turėtų būti sutrumpintas iki daug trumpesnio laiko.

Asmens vardų ir pavardžių nuasmeninimas skelbiant teismų sprendimus internete teismuose buvo įgyvendintas atsižvelgiant į Europos Sąjungos ir Europos Tarybos teisės aktų reikalavimus, Lietuvos prisiimtus tarptautinius įsipareigojimus, Europos Sąjungos ir kai kurių kitų užsienio valstybių patirtį bei siekiant suderinti teismų sprendimų viešumo bei viešai neskelbtinos informacijos apsaugos principus. Teismų veiklos viešumo ir jų atvirumo didinimas yra vienas pagrindinių veiksnių, galinčių pakelti visuomenės pasitikėjimo teismais lygį, tačiau teismų veiklos

⁴⁸ Teismų tarybos 2005 m. rugsėjo 09 d. Nutarimas Nr. 13P-378 „Dėl teismų sprendimų, nuosprendžių, nutarimų ir nutarčių skelbimo internete tvarkos patvirtinimo“ 11 punktas/<http://www.teismai.lt/savivalda/nutarimai/20050909-378.doc>; prisijungimo laikas: 2006-11-20.

viešumo principas nėra absoliutus ir negali paneigti asmens duomenų ir privataus gyvenimo apsaugos principų. Šiuo atveju labai svarbu įvertinti gerokai didesnius asmens duomenų bei privataus gyvenimo apsaugos reikalavimus tuomet, kai kalbama apie automatizuotą atitinkamos informacijos tvarkymą ir skelbimą elektroninėje erdvėje, nes modernios informacinės technologijos atveria kur kas platesnes galimybes neteisėtai automatiniu būdu rinkti, sisteminti, saugoti bei panaudoti asmens duomenis ir įsiskverbti į privačią žmogaus erdvę.

Teismų sprendimai viešai skelbiami siekiant įgyvendinti du pagrindinius tikslus:

- informacija apie teismų procesinius sprendimus visuomenei pateikiama siekiant informuoti ją apie konkrečias bylas (rezonansines ar kitas viešąjį interesą turinčias bylas);
- informacija apie teismų procesinius sprendimus visuomenei pateikiama siekiant informuoti ją apie teismų praktiką, teisės aiškinimo taisykles ir precedentus.

Siekiant informuoti visuomenę apie konkrečias rezonansines ar kitas viešąjį interesą turinčias bylas, nepakanka internete skelbti teismų sprendimus. Tokiu atveju visuomenė ir žiniasklaidos priemonių atstovai tarp daugybės teismų sprendimų nesuras juos dominančio, arba, jį suradę, pastarojo nesupras dėl pernelyg sudėtingos teisinės kalbos ir specialiųjų teisinių žinių stokos ir aiškins iškreipdama tikruosius sprendimo priėmimo motyvus. Tai ypač dažna problema Lietuvoje, kurioje nuolat menkinamas pasitikėjimas teismais. Siekiant informuoti visuomenę apie teismų praktiką, teisės aiškinimo taisykles ir precedentus, negalima ignoruoti asmens teisės į privataus gyvenimo ir asmens duomenų apsaugą, nes tokia informacija, atsižvelgiant į aptariamą tikslą, netgi visiškai nereikalinga (svarbios teisės aiškinimo taisyklės, o ne proceso dalyvių pavardės, adresai, asmens kodai, komercinės paslaptys ir kt.).

Siekdami informuoti visuomenę apie konkrečias bylas, teismai gali ir turi skelbti tokią informaciją, kuri leistų visuomenei atpažinti komentuojamą ir aptariamą bylą. Tačiau tokie tikslai gali būti pasiekti ne vien tik skelbiant teismų sprendimus. Tokie tikslai gali būti pasiekti pateikiant naujienas, pranešimus spaudoje, specialiai visuomenei suprantama kalba parengiant teismų sprendimų santraukas ir pan., kur atskirais atvejais gali būti nurodyti ir kai kurie būtini bylai identifikuoti asmens duomenys, pavyzdžiui, asmens vardas, pavardė bei gimimo data. Tačiau ir tokia informacija elektroninėje erdvėje negali būti saugoma ir publikuojama ilgą laiką tarpą, priešingai nei gali būti elgiama skelbiant nuasmenintus teismų sprendimus. Šiuo aspektu dabartinė teismų veikla yra nepakankama ir, kaip jau minėta, jos negalima bei neįmanoma kompensuoti vien tik paskelbiant nenuasmenintas teismų sprendimų versijas.

Teismų tarybos 2005 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 13 P-378 patvirtina „Teismų sprendimų, nuosprendžių, nutarimų ir nutarčių skelbimo internete tvarka“ nėra teismų uždarumo, o priešingai –

teismų atvirumo plėtojimo priemonė. Ji sudaro prielaidas visuomenei lengvai ir patogiai pasiekti anksčiau niekur neskelbtus teismų sprendimus, juose formuluojamas teisės aiškinimo taisyklės bei precedentus. Taigi minėta Tvarka išplečia ir sudaro prielaidas dar labiau išplėsti teismų ir procesinių sprendimų, kuriuos būtina skelbti internete, ratą, tačiau tenka apgailestauti, jog tai nėra deramai paaiškinama visuomenei ir visuomenės informavimo priemonių atstovams. Pastarieji, pasigedami teismų veiklos paaiškinant teismų sprendimus, skelbiant pranešimus spaudai ir neturėdami iš esmės jokios kitos informacijos apie konkrečias bylas (rezonansines ar kitas viešąjį interesą turinčias bylas) bei ne visada tiksliai suprasdami teisinėje valstybėje galiojančius žmogaus teisių apsaugos standartus, sprendimų nuasmeninime išvelgia teismų uždaramą. Vis dėlto taip nėra, nes sprendimų skelbimas internete ir jų paieškos sistema skirta kitai funkcijai įgyvendinti – užtikrinti visuomenės informavimą apie teismų praktiką, teisės aiškinimo taisyklės ir precedentus. Siekdami išvengti panašių vertinimų, teismai turėtų aktyviau veikti pateikdami informaciją visuomenei apie konkrečias bylas. Teismų tarybos patvirtinta tvarka turėtų būti papildyta nuostatomis, kad ir apylinkių teismų sprendimai būtų skelbiami viešai, nes juose taip pat formuojama teisminė praktika.

2.6. Susipažinimo su išnagrinėtų baudžiamųjų bylų medžiaga tvarka

Šioje dalyje analizuojama kaip galima teismuose susipažinti su išnagrinėtų baudžiamųjų bylų medžiaga ir koku būdu apsaugomi bylose esantys asmens duomenys.

Išnagrinėtose baudžiamosiose bylose visada yra daug neviešo pobūdžio informacijos, kurią būtina apsaugoti, norint nepažeisti asmens teisės į privatumą. Šiuo tikslu Teismų taryba yra priėmusi nutarimą „Dėl susipažinimo su išnagrinėtų baudžiamųjų bylų medžiaga tvarka“⁴⁹.

Kiekvienos baudžiamosios bylos nagrinėjimo metu byloje sukaupiamas didelis kiekis informacijos, iš kurios galima gauti daug žinių ne tik apie įtariamąjį, kaltinamą, nukentėjusįjį bet ir apie liudytojus ir kitus asmenis, kurie procese nedalyvavo, o buvo ikiteisminiame tyrime apklausti. Iškyla pagrindinė problema, kaip užtikrinti ir apsaugoti tokių asmenų duomenų apsaugą nuo neteisėto ir neproporcingo kišimosi į asmens privatų gyvenimą. Asmens duomenys, jo privataus gyvenimo detalės, kurios nesudaro visuomenės dėmesį patraukusio ginčo esmės, nežiūrint į tai, kad toks asmuo dalyvavo procese, be jo sutikimo neturėtų būti viešinamas.

⁴⁹ Teismų tarybos 2005 m. rugsėjo 09 d. Nutarimas Nr. 13P-379 „Dėl susipažinimo su išnagrinėtų baudžiamųjų bylų medžiaga tvarkos patvirtinimo//<http://www.teismai.lt/savivalda/nutarimai/20050909-378.doc>; prisijungimo laikas: 2006-11-20.

Teismuose yra užtikrinta ne tik proceso dalyviams susipažinti su išnagrinėtų baudžiamųjų bylų medžiaga bet ir kitiems asmenims. Pažymėtina, kad susipažinti, gauti medžiagos kopijas ar nuorašus gali tik tie asmenys, kurie turi suinteresuotumą bylos baigtimi proceso dalyviai, valstybės ir savivaldybės institucijos teisės aktų joms suteiktos kompetencijos ribose, mokslinius tyrimus vykdančias asmenis ir kiti asmenys, jeigu įrodo, kad turi pagrįstą ir teisės saugomą interesą susipažinti ir gauti baudžiamojoje byloje ar jos dalyje esančią informaciją. Susipažinimas galimas tik tuo atveju, jei nuosprendis (baudžiamasis įsakymas, nutartis, kuria baigiamas procesas) įsiteisėja, o jeigu byla nagrinėjama kasacine tvarka – ją išnagrinėjus arba pasibaigus kasacinio apskundimo terminui.

Baudžiamojoje byloje esanti informacija kuri sudaro valstybės, tarnybinę, komercinę, banko ir kitą teisės saugomą paslaptį, gali būti prieinama tik tiems asmenims, kurie turi teisę dirbti su šia informacija.

Bylos medžiaga ar jos dalis susipažinimui išduodama, kopijos ar nuorašai rengiami leidus teismo pirmininkui, teismo pirmininko pavaduotojui, skyriaus pirmininkui ar jų įgaliotam asmeniui⁵⁰.

Asmenys, kurie turi teisę susipažinti su išnagrinėta baudžiamąją medžiaga, ne visada galės su ja susipažinti. Teismas priimdamas nuosprendį ar nutartį, kuriuo užbaigia teismo procesą, teismas, siekdamas apsaugoti informaciją apie žmogaus privatų gyvenimą, asmens duomenis, valstybės, tarnybos, profesines, komercines, banko ar kitas teisės saugomas paslaptis, turi teisę proceso dalyvių prašymu arba savo iniciatyva priimti motyvuotą nutartį, nustatančią su kokia bylos medžiaga po jos išnagrinėjimo yra nevieša.

Norėdamas susipažinti su išnagrinėtos bylos medžiaga, gauti bylos medžiagos kopijas ar nuorašus, asmuo turi pateikti jo asmens tapatybę liudijantį dokumentą su nuotrauka ir asmens kodu, pateikęs rašytinį prašymą, kuriame nurodoma su kokia byla pageidauja susipažinti arba kokią informaciją pageidauja gauti, informacijos panaudojimo tikslas.

Jei asmuo nori atlikti mokslinius tyrimus papildomai pateikia mokslo arba mokslo ir studijų įstaigos pažymą, kurioje turi būti nurodyta tyrinėjimo tema.

Mokslinius tyrimus atliekantiems asmenims leidžiama susipažinti su bylomis, atitinančiomis tyrinėjimo temą. Šie asmenys išpėjami, kad susipažinimo su bylomis metu jų sužinoti asmens ir kita teisės aktų saugoma informacija mokslinių tyrimų rezultatuose, moksliniuose darbuose,

⁵⁰ Teismų tarybos 2005 m. rugsėjo 09 d. Nutarimas Nr. 13P-379 „Dėl susipažinimo su išnagrinėtų baudžiamųjų bylų medžiaga tvarkos patvirtinimo“ 3 punktas//<http://www.teismai.lt/savivalda/nutarimai/20050909-378.doc>; prisijungimo laikas: 2006-11-20.

monografijose ir pan., turi būti pakeista taip, jog negalima būtų nustatyti duomenų subjekto tapatybės, kitos saugotinos informacijos turinio, ir kad šie duomenys bei informacija negali būti panaudota kitiems tikslams⁵¹.

Jei pareiškėjui nežinoma, kokioje byloje yra jį dominanti informacija, gali būti nurodomi rūšiniai požymiai, pagal kuriuos būtų galima ją atrasti. Šiuo atveju, tokios informacijos ar bylos paieškai galima panaudoti LITEKO sistemą

Bylos tipas:	visos bylos
Bylų klasifikatorius:	Administracinių bylų kategorijų klasifikatorius (N)(nuo 2005.01.01) <input type="checkbox"/> Rodyti ir negaliojančius klasifikatorius
Klasifikatoriaus kategorijos:	<input type="text"/> Patikrinti Kategorijų medis Įrašykite norimų kategorijų kodus, atskirtus tarpais, pvz: 10.1. 10.2.
Metai:	2005
Numerio šablonas:	-- numeris be šablono --
Bylos nr.:	<input type="text"/> Eilės nr. <input checked="" type="checkbox"/>
Teisėjas:	-- pasirinkite norimą teisėją -- <input type="checkbox"/> rodyti ir nedirbančius <input type="checkbox"/>
Bylos procesas	
Intervalas:	<input type="text"/> - <input type="text"/>
Įvykio tipas:	-- pasirinkite įvykio tipą --
Įvykio rezultatas:	- <input type="text"/> -- pasirinkite įvykio rezultatą -- <input type="checkbox"/> paskutinis įvykis <input type="checkbox"/>
Išnagrinėjimo rezultatas:	
Bylos šalys	
Bylos šalies tipas:	-- pasirinkite proceso dalyvio tipą --
Asmens (organizacijos) kodas:	<input type="text"/>
Asmens pavardė / org. pavadinimas:	<input type="text"/>

5 pav. Bylų paieškos langas

Leidimas susipažinti su bylos medžiaga, išduoti kopijas ar nuorašus įforminamas rezoliucija ant asmens prašymo. Jeigu leidimas duotas susipažinti tik su dalimi bylos medžiagos, rezoliucijoje gali būti nurodoma, su kuria dalimi medžiagos leidžiama susipažinti arba su kokia dalimi medžiagos neleidžiama susipažinti.

Gavęs leidimą susipažinti su bylos medžiaga, asmuo pasirašytinai susipažįsta su tvarkos nuostatomis ir savo parašu patvirtina, kad susipažindamas su bylos medžiaga pasižada laikytis nustatyto tvarkos, o informaciją panaudos tik prašyme nurodytais tikslais arba leidime susipažinti su bylos medžiaga nurodytais tikslais, jeigu jie skiriasi nuo prašyme nurodytų tikslų, nepažeidžia žmogaus ir piliečio teisių bei laisvių, visuomenės ir valstybės interesų.

Bylos medžiaga susipažinimui paruošiama (uždengiamos bylos vietos, su kuriomis susipažinimas yra ribojamas) ir išduodama susipažinimui, kopijos nuorašai parengiami ir išduodami

⁵¹ Ten pat 13 punktas

ne vėliau, kaip per 7 dienas nuo atitinkamo prašymo gavimo dienos. Jeigu bylos medžiagos, kopijų ar nuorašų paruošimas reikalauja daugiau laiko, terminas gali būti pratęstas iki 14 dienų.

Bylos medžiaga, su kuria susipažinimas yra ribojamas, uždengiama tokiu būdu (prisegant, užlenkiant ar priklijuojant, dažniausiai tai padaroma į voką įdedant tą bylos lapą, kuriame yra ne viešo pobūdžio informacija), kad toks uždengimas negadintų byloje esančių dokumentų ir, esant reikalui, šiuos uždengimus be žalos bylos medžiagai būtų galima pašalinti, bet susipažįstantis su bylos medžiaga asmuo negalėtų atidengti vietų, su kuriomis susipažinimas ribojamas.

Pareiškėjui bylos medžiaga neišduodama, jeigu yra pagrindo manyti, kad jis gali bylą gadinti, naikinti byloje esančią medžiagą, arba jeigu nėra galimybės uždengti byloje esančios informacijos, su kuria pareiškėjas negali susipažinti, tokiu būdu, kad pareiškėjas galėtų susipažinti tik su jį dominančia informacija kartu nesužinodamas minėtos riboto naudojimo informacijos, arba jeigu bylos medžiagos uždengimas pareikalautų neproporcingų pastangų ir (ar) išlaidų, arba jeigu bylos medžiagos uždengimas, siekiant tinkamai apsaugoti riboto naudojimo informaciją, gadintų bylos medžiagą. Šiuo atveju pareiškėjui prašant ir apmokėjus už kopijų ar nuorašų parengimą, gali būti išduodama pareiškėją dominančios bylos medžiagos kopija ar nuorašas, iš kurių riboto naudojimo informacija pašalinta.

Rekomenduotina teismams, prokurorams ir ikiteisminio tyrimo pareigūnams vengti perteklinės neviešo pobūdžio informacijos ikiteisminio tyrimo medžiagoje ir baudžiamosiose bylose rinkimo ir kaupimo. Prie tokios informacijos priskirtina informaciją apie fizinius asmenis, jų privatų gyvenimą, perteklinę informaciją, kuri sudaro valstybės, tarnybines, komercines, banko ar kitas teisės saugomas paslaptis ir pan.

Kaip priemonė siekiant mažinti tokios informacijos kaupimą galėtų būti ikiteisminio tyrimo dokumentų formų ir blankų pakeitimas, kuriuose nebūtų grafų apie neviešo pobūdžio informaciją. Šiuo metu blankai, kuriuose užfiksuojami įtariamųjų, liudytojų parodymai yra netinkamai paruošti. Juose kaupiama informacija, kuri nėra svarbi renkant duomenis apie įvykdytą nusikalstamą veiklą. Apklausos protokoluose ikiteisminio tyrimo pareigūnai dažnai užfiksuoja apklausiamų asmenų mobilaus ryšio telefonų numerius. Tokių duomenų nurodymas protokoluose didelės reikšmės neturi, nes visi procesiniai šaukimai ar pranešimai šiems asmenims yra siunčiami paštu, o neperduodami telefonu. Siūlytina, kad protokoluose mobilaus ryšio telefonai nebūtų skelbiami.

Šiuo metu iškilo problema, kuri turėtų būti sprendžiama derinant veiksmus kartu su ikiteisminio tyrimo pareigūnais ir prokurorais. Teismuose, daugelyje bylų atsirado daug perteklinės informacijos, kuri nebūtina vykdant teisingumą. Baudžiamosiose bylose ikiteisminio tyrimo pareigūnai į bylos medžiagą įdeda pažymą apie asmens anketinius duomenis. Šioje pažymoje matosi

ne tik įtariamojo (kaltinamojo) asmens duomenys (asmens kodas, gyvenamoji vieta, šeimyninė padėtis, galiojančių ir negaliojančių jo asmens dokumentų numeriai ir serijos), bet ir jo giminaičių ar sutuoktinio asmens duomenys. Kartais pateikiamas įtariamojo (kaltinamojo) geneologinis medis, kuriame yra informacija net apie jo tetas, dėdes, pusbrolius, pusseseres. Informacija apie juos pateikiama su vardais ir pavardėmis, gyvenamųjų vietų adresais, asmens kodais. Visa ši informacija lieka byloje po jos išnagrinėjimo, nors įtakos nagrinėjant bylas neturi.

Teismai priimdami teismo procesinį sprendimą turi vengti rašyti informaciją, kuri yra nebūtina ir neturėjo reikšmės priimant sprendimą.

Siekiant apsaugoti informaciją apie žmogaus privatų gyvenimą, asmens duomenis, valstybės, tarnybos, profesines, komercines, banko ar kitas teisės saugomas paslaptis, rekomenduotina teismams proceso dalyvių prašymu ar savo iniciatyva motyvuota nutartimi nuspręsti kokia byloje esanti medžiaga po jos išnagrinėjimo ir įsiteisėjimo yra viešai neprieinama. Teismai galėtų imtis daugiau iniciatyvos ir proceso dalyviams išaiškinti, kad jie turi teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą ir padėti užtikrinti jų teises.

3. VALSTYBINIO SOCIALINIO DRAUDIMO FONDO VALDYBOS DUOMENŲ BAZĖS TEIKIAMO DUOMENYS TEISMAMS IR JŲ APSAUGA

Šioje dalyje bus analizuojami kokius duomenis teismai gauna iš Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos duomenų bazės, kokiems tikslams jie yra panaudojami ir kokiais būdais gauti duomenys apsaugomi nuo neteisėto jų atskleidimo. Nagrinėjant šią temą buvo analizuojama Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir Nacionalinės teismų administracijos sudaryta “Asmens duomenų teikimo sutartimi”, kuri nėra viešai skelbtina.

Siekiant palengvinti ir pagreitinti teismų darbą Nacionalinė teismų administracija su Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos sudarė asmens duomenų teikimo sutartį, kurios pagrindu teismai gauna ribotus duomenis iš Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos (toliau VSDFV) duomenų bazės. Pagal sudarytą sutartį teismų įgalioti asmenys automatinio būdu (Internet tinklu ir WEB technologijų pagalba) turi teisę prisijungti prie VSDFV duomenų bazės.

Teismas duomenys teikiama ir gaunami vadovaujantis Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 5 str. 1 d. 3 punktu, 5 punktu, 2 d. 7 punktu, 6 str.⁵² ir Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 12 str.⁵³

Gaunamus asmens duomenis galima suskirstyti į kelias kategorijas:

- duomenys apie įtariamojo kaltinamojo, nuteistojo darbinę veiklą bei legalų pragyvenimo šaltinį;
- duomenys apie civilinėje byloje dalyvaujančių asmenų darbovietes, jose priskaičiuotą darbo užmokestį, visas socialines draudimo administruojamas išmokas, pateikiant jų rūšis ir sumas.
- duomenys administracinio teisės pažeidimo byloje apie pažeidėjo darbovietę;
- duomenys apie pažeidėjo, kuriam administracinio teisės pažeidimo byloje paskirta bauda, darbovietes bei jose priskaičiuotą darbo užmokestį, apie visas socialinio draudimo fondo administruojamas išmokas, pateikiant išmokų rūšis ir priskaičiuotas sumas;
- duomenys, kad skolininkas nedirba, ir negauna pensijos.

Duomenys apie įtariamojo kaltinamojo, nuteistojo darbinę veiklą bei legalų pragyvenimo šaltinį reikalingi skiriant kardomąją priemonę, pateikiant vykdyti nuosprendį, taikant laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo procesinę prievartos priemonę ir kitiems Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso bei Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso numatytiems reikalavimams įgyvendinti.

Duomenys apie civilinėje byloje dalyvaujančių asmenų darbovietes, jose priskaičiuotą darbo užmokestį, visas socialines draudimo administruojamas išmokas, pateikiant jų rūšis ir sumas, reikalingi procesiniams dokumentams įteikti dalyvaujantiems byloje asmenims, sprendžiant prašymus dėl atleidimo nuo dalies žyminio mokesčio, nagrinėjant ypatingosios teisenos, šeimos, darbo ir kitas bylas, kuriose teismas turi būti aktyvus ir rinkti įrodymus, siekiant teisingai išspręsti bylą.

Duomenys administracinio teisės pažeidimo byloje apie pažeidėjo darbovietę reikalini vykdam nutarimus dėl nušalinimo nuo darbo bei įgyvendinant kitus Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso bei Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo reikalavimus.

⁵² Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas//Valstybės žinios. 2003, Nr. 15-597.

⁵³ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas//Valstybės žinios. 2004, Nr. 171-6295.

Duomenys apie pažeidėjo, kuriam administracinio teisės pažeidimo byloje paskirta bauda, darbovietes bei jose priskaičiuotą darbo užmokestį, apie visas socialinio draudimo fondo administruojamas išmokas, pateikiant išmokų rūšis ir priskaičiuotas sumas reikalingi priverstinai vykdam nutarimą skirti baudą administracinio teisės pažeidimo byloje.

Duomenys, kad skolininkas nedirba, ir negauna pensijos reikalingi nutarimą skirti baudą perduodant bylą vykdyti antstoliams.

Duomenys gaunami per „Interneto“ tinklą naudojant HTTPS protokolą interaktyvios www svetainės pagalba (<https://taskas.sodra.lt/wwwcdb/usr>⁵⁴). Vartotojas turi savo prisijungimo vardą bei slaptažodį, kuriems juos suteikia VSDFV duomenų bazės administratoriai, keli vartotojai negali naudotis vienodas prisijungimo vardais, nes kiekvieno vartotojo prisijungimai, užklauso, jų turinys ir kreipimosi laikas, todėl gauti duomenis apie duomenų subjekto išmokas, duomenų subjekto darbinę veiklą ir sumokėtas socialinio draudimo įmokas, leidžiama teismų darbuotojams, turintiems tam pagrįstą ir teisės saugomą interesą. Preziumuojama, kad tokį interesą turi darbuotojai, kuriems duomenys reikalingi siekiant išsiaiškinti ar duomenų subjektas gauna išmokas ir kokia duomenų subjekto darbinė veikla.

Siekiant apsaugoti asmens duomenis, kuriuos galima gauti iš VSDFV duomenų bazės, teismuose prieigos teisė suteikta ne visiems darbuotojams, o tik keliems. Jeigu ši teisė būtų suteikta dideliame ratui vartotojų, atsirasti didesnė tikimybė neužtikrinti gautų duomenų konfidencialumo užtikrinimo ir taptų sunkiau užtikrinti kontrolę. Nacionalinė teismų administracija teismų vardu pasirašė sutartį ir tuo pačiu įpareigojo teismus neatskleisti arba nesuteikti galimybės tretiesiems asmenims bet kokia forma susipažinti su gautais duomenimis, jeigu kitaip nenustato Lietuvos Respublikos įstatymai.

Centrinėje duomenų bazėje asmens paieškai naudojami asmens kodai, asmens vardas (ai), pavardė ir gimimo data bei socialinio draudimo pažymėjimo serija, numeris. Paieška tikrai pagal asmens vardą, ar/ir pavardę negalima. Kadangi vienas iš pagrindinių paieškos kriterijų yra asmens kodas, todėl būtina užtikrinti, šių ypatingų asmenų apsaugą.

Visa informacija pateikiama pažymų forma, kurioje nurodoma informacija apie identifikuojamą asmeniui priskaičiuotas bei išmokėtas išmokas per laikotarpį, kurį vartotojas pats nurodo prieš pateikdamas užklausą. Iš sistemos galima peržiūrėti ir atsispausdinti informaciją apie duomenų subjektų darbinę veiklą ir sumokėtas socialinio draudimo įmokas. Informacija neteikiama apie:

⁵⁴ Prie sistemos prisijungimas galimas tik registruotiems ir turintiems prisijungimo vardą bei slaptažodį vartotojams

- vidaus tarnybos sistemos pareigūnus, Valstybės saugumo departamento sistemos, Specialiųjų tyrimų tarnybos ir Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos bei jam pavaldžių įstaigų ir įmonių pareigūnus;
- krašto apsaugos sistemos profesinės karo tarnybos karius ir Antrajame operatyvinių tarnybų departamente prie Krašto apsaugos ministerijos civilinę krašto apsaugos tarnybą atliekančius statutinius tarnautojus⁵⁵.

Duomenys apie teikiamas išmokas skirstomi į A rūšies ir B rūšies išmokas bei informaciją apie duomenų subjekto darbinę veiklą. Išmokose A – pateikiama informacija apie visas Valstybinio socialinio draudimo fondo administruojamas išmokas pateikiant išmokų rūšis ir priskaičiuotas sumas:

<i>RUSIS (trumpas išmokos rūšies pavadinimas)</i>	<i>Išmokos rūšies pavadinimas</i>
	...
KOM- YP	Kompensacija už ypatingas darbo sąlygas
KOM_AU	Transporto išlaidų kompensacija
MOKSL	Valstybinė mokslininkų pensija
KOM_DI	Kompensacija sergančiam cukriniu diabetu
ISTAR	Ištarnauto laiko pensija
MAIT	Maitintojo netekimo pensija
SEN	Senatvės pensija
INV	Invalidumo pensija
NASL	Našlių arba našlaičių pensija
NUK	Nukentėjusiųjų asmenų valstybinė pensija
NUKNAS	Nukentėjusiųjų asmenų valstybinė našlių ir našlaičių pensija
ALIM	Alimentai
LIGA	Ligos pašalpa (ir dėl nelaimingo atsitikimo darbe)
MOTIN	Motinstės pašalpa
MOTTEV	Motinstės (tėvystės) pašalpa
ZAL_PK	Žalos atlyginimo periodinė kompensacija
ZAL- VK	Žalos atlyginimo vienkartinė kompensacija

⁵⁵ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 2 dalies 1 ir 2 punktas//Valstybės žinios. 2004, Nr. 171-6295.

ZAL_PI	Žalos atlyginimo papildomos išlaidos (periodinės)
ZAL- VI	Žalos atlyginimo papildomos išlaidos (vienkartinės)
ZAL_MI	Žalos atlyginimas maitintojo netekimo atveju
ZAL_LA	Pašalpa žuvus dėl nelaimingo atsitikimo darbe (žalos atlyginimas)
NET_PK	Netekto darbingumo periodinė kompensacija
NET - VK	Netekto darbingumo vienkartinė kompensacija
NET_MI	Periodinė draudimo išmoka apdraustajam mirus dėl nelaimingo atsitikimo darbe
NET_LA	Laidojimo pašalpa apdraustajam mirus dėl nelaimingo atsitikimo darbe

Aukščiau paminėti duomenys gali būti naudojami tik panaudojant duomenys apie civilinėje byloje dalyvaujančių asmenų darbovietes, jose priskaičiuotą darbo užmokestį, visas socialines draudimo administruojamas išmokas, pateikiant jų rūšis ir sumas bei siekiant gauti duomenys apie pažeidėjo, kuriam administracinio teisės pažeidimo byloje paskirta bauda, darbovietes bei jose priskaičiuotą darbo užmokestį, apie visas socialinio draudimo fondo administruojamas išmokas, pateikiant išmokų rūšis ir priskaičiuotas sumas.

Išmokose B - pateikiama informacija apie Valstybinio socialinio draudimo fondo administruojamas išmokas, į kurias gali būti nukreipiamas vykdymo procesas. Prie tokių išmokų priskiriamos:

<i>RŪŠIS (trumpas išmokos rūšies pavadinimas)</i>	<i>Išmokos rūšies pavadinimas</i>
MOKSL	Valstybinė mokslininkų pensija
ISTAR	Ištarnauto laiko pensija
MAIT	Maitintojo netekimo pensija
SEN	Senatvės pensija
INV	Invalidumo pensija
NASL	Našlių arba našlaičių pensija
NUK	Nukentėjusiųjų asmenų valstybinė pensija
NUKNAS	Nukentėjusiųjų asmenų valstybinė našlių ir našlaičių pensija
LIGA	Ligos pašalpa (ir dėl nelaimingo atsitikimo darbe)

Šie duomenys yra būtini ir naudojami tik siekiant išsiaiškinti ar skolininkas negauna pensijos. Išnagrinėjus konkrečią bylą priteisiamos bylinėjimosi išlaidos (pvz. žyminis mokestis, procesinių dokumentų įteikimo išlaidos), pasitaiko atveju, kai proceso dalyviai vengia įvykdyti prievolę valstybei. Iki pasirašant sutartį dėl duomenų teikimo iš VSDFV duomenų bazės kildavo problemų išieškant priteistas ar išieškotas sumas iš proceso dalyvių, nes ne visada būdavo aiškų jų gaunamos išmokos. Teismai turėdavo rašyti užklausimus į valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritorinius skyrius, kurie pateikdavo informaciją apie gaunamas socialines išmokas. Šiuo atveju galima daug operatyviau ir greičiau gauti reikiamą informaciją.

Informaciją iš VSDFV duomenų bazės apie duomenų subjekto darbinę veiklą ir sumokėtas socialinio draudimo įmokas skirstoma į dvi grupes:

- darbinė veikla;
- darbinė veikla su įmokomis⁵⁶.

Informaciją iš VSDFV duomenų bazės apie duomenų subjekto darbinę veiklą naudojama siekiant sužinoti duomenis apie įtariamojo, kaltinamojo, nuteistojo ar pažeidėjo administracinio teisės pažeidimo byloje darbinę veiklą bei legalų pragyvenimo šaltinį. Tokia informacija reikalinga siekiant tinkamai pritaikyti sankciją baudžiamojoje byloje arba skiriant administracinę nuobaudą administracinio teisės pažeidimo byloje.

Jeigu įtariamasis, kaltinamasis dirba, tai atsižvelgiant į tai parenkama tinkamesnė kardomoji priemonė (pvz. piniginis užstatas, dokumento paėmimas ir pan.), neskiriant jam pačios griežčiausios kardomosios priemonės – kardomojo kalinimo (suėmimo). Ši informacija, taip pat padeda nagrinėjant baudžiamąsias bylas pagreitinto proceso tvarka, t.y. jei nusikalstamą veiką padaręs asmuo prisipažįstą ir nuo nusikalstamos veikos padarymo nepraėjo daugiau kaip 7 paros⁵⁷. Gavus duomenis apie tokio asmens darbinę veiklą, galima parinkti tinkamesnę sankciją (pvz., skirti sankcijoje numatytą baudą).

Skiriant administracinę nuobaudą administracinio teisės pažeidimo byloje labai svarbu nustatyti asmens darbinę veiklą ir legalų pragyvenimo šaltinį. Administracinio teisės pažeidimo bylų sankcijoje, kaip viena iš administracinės teisės nuobaudos rūšių yra numatytas administracinis areštas. Šios nuobaudos taikymas ne visada galimas, nes Lietuvos Respublikos administracinio teisės pažeidimo kodekso 26 str. 2 d.⁵⁸ yra išvardintos aplinkybės, kurioms esant šios nuobaudos

⁵⁶ Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir Nacionalinės teismų administracijos „Asmens duomenų teikimo sutartis“, 2005 m. Vilnius, sutartis viešai neskelbiama

⁵⁷ Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas//Valstybės žinios. 2002, Nr. 37-1341.

⁵⁸ Lietuvos Respublikos Administracinių teisės pažeidimų kodeksas//Valstybės žinios. 1985, Nr. 1-1.

taikyti negalima. Šias aplinkybes ir padeda išsiaiškinti VSDFV duomenų bazė. Nagrinėjant administracinio teisės pažeidimo bylas pagal Lietuvos Respublikos ATPK 314 str., kuriose paskirta nuobauda už kelių eismo taisyklių pažeidimus keičiama į viešuosius darbus arba administracinį areštą svarbu išsiaiškinti ar pažeidėjas dirba. Dirbančiam pažeidėjui viešieji darbai ar administracinis areštas netaikomas, o paskirta administracinė nuobauda pasiunčiama vykdyti į darbovietę.

Informacija apie duomenų subjekto, kuris dalyvauja civilinėje byloje, darbinę veiklą su įmokomis, jam priskaičiuotą darbo užmokestį, visas socialines draudimo administruojamas išmokas, pateikiant jų rūšis ir sumas, panaudojama siekiant išsiaiškinti jo finansinę padėtį (pvz. asmuo prašo iš dalies atleisti jį nuo žyminio mokesčio, pasinaudojus informacija iš VSDFV duomenų bazės galima nustatyti ar toks jo prašymas yra pagrįstas ir gali būti patenkintas ir pan.).

Informacija apie pažeidėjo, kuriam administracinio teisės pažeidimo byloje paskirta bauda, darbovietes bei jose priskaičiuotą darbo užmokestį, apie visas socialinio draudimo fondo administruojamas išmokas, pateikiant išmokų rūšis ir priskaičiuotas sumas panaudojama išieškant paskirtas baudas valstybės naudai. Darbuotojas vykdamas bylą pateikia nustatytos formos prašymą, kuriame nurodo apie kokio duomenų subjekto išmokas, darbinę veiklą ar sumokėtas socialinio draudimo įmokas pageidauja gauti informaciją, privalomai nurodoma informacijos panaudojimo tikslas (nurodoma bylos numeris, pagal kurį po to galima patikrinti, kur buvo panaudota išduota pažyma). Paruoštas prašymas pateikiamas teismo darbuotojui, turinčiam teisę gauti duomenis iš VSDFV duomenų bazės. Už tinkamą asmens duomenų apsaugą išduodant pažymas atsako teismo darbuotojai turintys teisę dirbti su VSDFV duomenų baze. Tinkama informacijos apsauga priklauso ne tik nuo teismo darbuotojo, turinčio teisę dirbti su šia sistema, bet ir nuo darbuotojo gaunančio pažymą. Gavęs pažymą teismo darbuotojas privalo su jam išduota pažyma elgtis rūpestingai, kad apsaugotų asmens duomenis nuo atsitiktinio ar neteisėto sunaikinimo, pakeitimo, atskleidimo.

VSDFV duomenų bazės pritaikymas teismuose žymiai pagreitino teismų darbą ir sumažino piniginius kaštus siekiant gauti informaciją apie asmens gaunamas išmokas, pašalpas ar darbinę veiklą. Visi teismo darbuotojai, privalo elgtis rūpestingai, kad gauti duomenys nepatektų tretiesiems asmenims ir taip nebūtų pažeista asmens teisė į privatumą.

4. SOCIOLOGINIS TYRIMAS: TEISMŲ DARBUOTOJŲ POŽIŪRIS Į ASMENS DUOMENŲ SAUGUMĄ LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISMŲ SISTEMOJE

Analizuojant asmens duomenų apsaugą Lietuvos Respublikos teismų sistemoje, svarbu patyrinti ir esamą asmens duomenų apsaugos situaciją teismuose bei teismo darbuotojų požiūrį į asmens duomenų apsaugą teismuose, išsiaiškinti ar tyrime dalyvavusių respondentų nuomone teismuose užtikrinama asmens duomenų apsauga.

4.1. Tyrimo tikslai ir metodika

Tyrimo tikslai buvo šie:

- 1) nustatyti kokie asmens duomenys tvarkomi teismuose;
- 2) nustatyti ar tarnautojų manymu, pakanka esamos įstatyminės bazės piliečių teisei į privatumą teismuose įgyvendinti;
- 3) išsiaiškinti ar dirbama teismuose su „VSDFV“ duomenų baze, ar patvirtintos taisyklės darbui su ja;
- 4) ištirti ar užtikrinama asmens duomenų apsauga Lietuvos Respublikos teismų sistemoje;
- 5) kokios priemonės naudojamos siekiant apsaugoti asmens duomenis teismuose;
- 6) išsiaiškinti kokios duomenų apsaugos spragos pastebimos praktiniame darbe;
- 7) kokios priemonės reikalingos siekiant sustiprinti asmens duomenų apsaugą;

Šiems tikslams pasiekti tekstinio redaktoriaus „MS WORD“ pagalba buvo sudaryta anketa, susidedanti iš trumpo prisistatymo, paaiškinimo apie tyrimo tikslus nurodymo, kad gauti duomenys bus panaudoti magistrantūros studijų baigiamajame darbe, paaiškinimo, kad garantuojamas gautų duomenų anonimiškumas ir saugumas, taip pat nurodymo, koku būdu žymėti atsakymus ir 14 klausimų (priede).

Apklausos populiacija – Lietuvos Respublikos teismų darbuotojai. Anketos buvo išsiųstos Nacionalinės teismų administracijos puslapyje nurodytais teismų elektroninio pašto adresais. Į anketos klausimus galėjo atsakinėti visi teismo darbuotojai dirbantys su teismų informacine sistema LITEKO.

Anketa sudaryta iš bendro pobūdžio klausimų, kuriais siekiama išsiaiškinti, kokios respondento einamos pareigos, kokios instancijos teisme dirba, bei specialių klausimų, liečiančių tyrimo dalyką. Visi klausimai yra uždaro tipo, tačiau kai kuriuose klausimuose respondentams suteikta galimybė pasirinkti kelis atsakymų variantus ar ties atsakymo variantu „kita“ įrašyti savitus

atsakymus bei pateikti du atviri klausimai, kuriuose respondentai gali išdėstyti savo nuomonę į pateiktą klausimą.

Nurodymas, kad garantuojamas gautų duomenų anonimiškumas ir saugumas reiškia, kad anketa anoniminė, t.y. joje nereikia nurodyti nei vardo, nei pavardės, nei kitų asmens duomenų.

Dėl didesnio patogumo buvo pasirinkta elektroninė anketavimo forma. Nurodytas elektroninės pašto dėžutės adresas m.tyrimas@gmail.com iš kurios buvo platinamos anketos ir į kurią buvo siunčiamos anketos su atsakymais. Kiekvienoje išsiunčiamoje elektroninėje žinutėje buvo anketos atkartotas trumpas prisistatymas, nurodyti tyrimo tikslai, anketos adresai, paaiškinta, kad gauti duomenys bus panaudoti magistrantūros baigiamajame darbe, kad anketa yra anoniminė ir nurodytas elektroninio pašto adresas, kuriu reikia siųsti anketas su atsakymais.

Kadangi anketos turėjo būti pildomos elektroninėmis priemonėmis, atsakytomis anketomis buvo laikomos tos anketos, kuriose aiškiai buvo pažymėti pasirinkti atsakymų variantai, arba kitaip aiškiai išreikšta respondentų nuomonė.

4.2. Tyrimo eiga

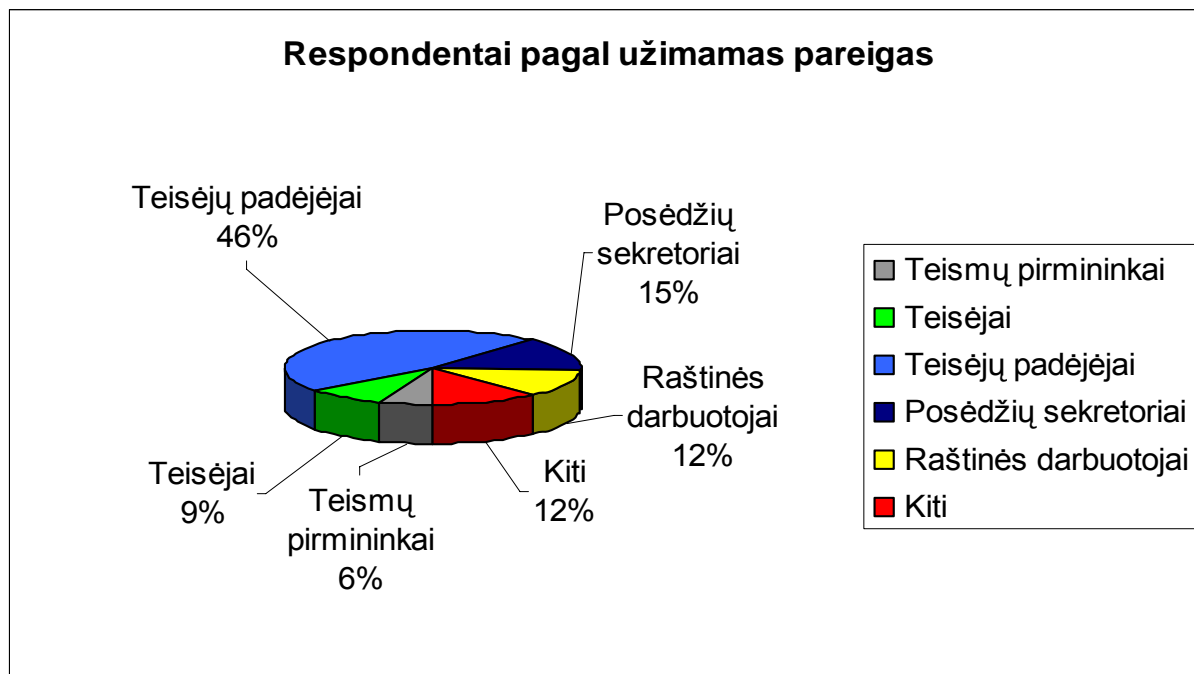
Tyrimas pradėtas 2006-10-23, nuo 8 val. iki 9 val. anketos elektroniniu paštu buvo išsiųstos visų teismų elektroninių paštų adresais ir iki 17 val. gauti 2 elektroniniai laiškai su atsakytomis anketomis. Iki 2006-11-19 pasiekė 27 laiškai su atsakytomis anketomis, daugiau atsakymų nebuvo gauta.

Vykdam tyrimą susidurta su labai mažu dalyvių aktyvumu lygiu, t.y. iš išsiųstų anketų į visus teismus gauta tik 29 anketos, nuspręsta anketų išplatinti papildomai. Todėl 2006-11-20 elektroniniu paštu buvo pakartotinai išsiųsta į visus teismus. Iki 2006-11-30 gautos 5 papildomos anketos.

Apibendrinant šiuos du anketų platinimo etapus iš viso tyrimo eigoje elektroniniu paštu anketos du kartus išsiųstos į visus teismus (bendrosios kompetencijos ir administracinius teismus). Apie siuntimo klaidas negautas nei vienas laiškas, vadinasi anketos pasiekė visus teismus. Gautos 34 užpildytos anketos, kiek tiksliai teismuose dirba darbuotojų su LITEKO, kuriems buvo skirta anketa sunku nustatyti, todėl tyrimo metu gauti duomenys yra akademinio lygio ir jais negalima vadovautis, kaip mokslinio tyrimo rezultatu, nes dalyvavo per mažas skaičius respondentų.

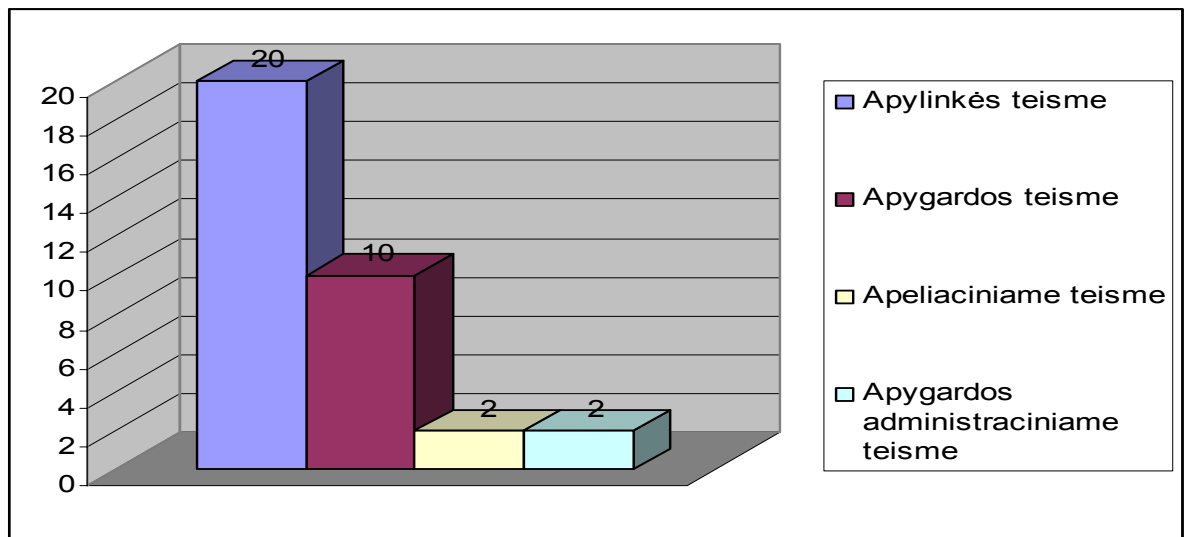
4.3. Tyrimo rezultatai

Tyrimo metu apklausti 34 respondentai. Pagal užimamas pareigas didžiausią dalį dalyvavusių apklausoje sudaro teisėjų padėjėjai (46 %), mažiausią dalį sudaro teismų pirmininkai (6 %) ir teisėjai (9%) visų respondentų (1 pav.). Kiti darbuotojai atsiuntę anketas – administracijos sekretorius, du konsultantai informatikai, vienas teismo pirmininko patarėjas.



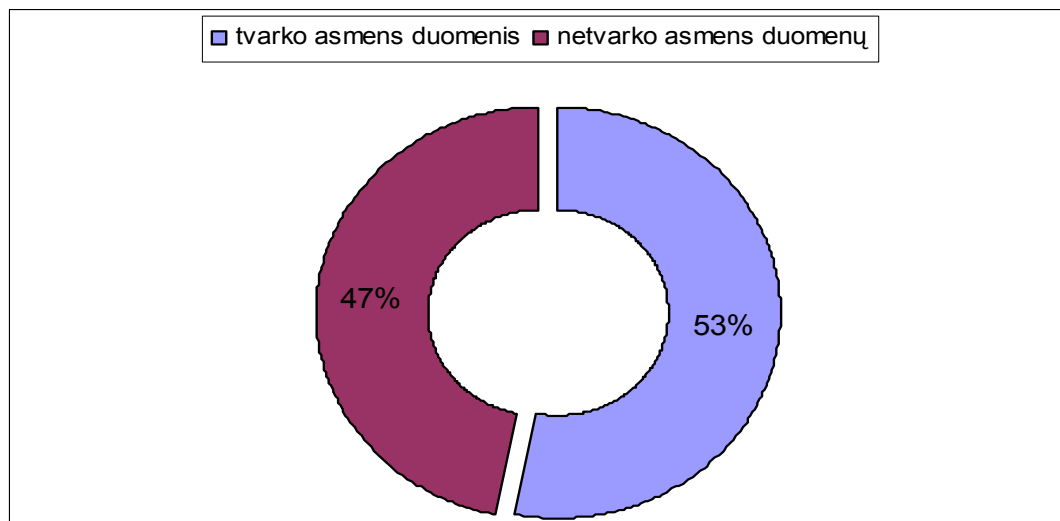
1 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal užimamas pareigas

Didžiausią dalį tyrime dalyvavusių respondentų sudaro dirbantys apylinkės teisme (52 %), mažiausią dalį iš apygardos administracinių teismų bei Apeliacinio teismo, jie sudaro po 7 % (2 pav.). Užpildytų anketų neatsiuntė nei vienas dirbantis Aukščiausiąjame teisme bei Vyriausiajame administraciniame teisme.



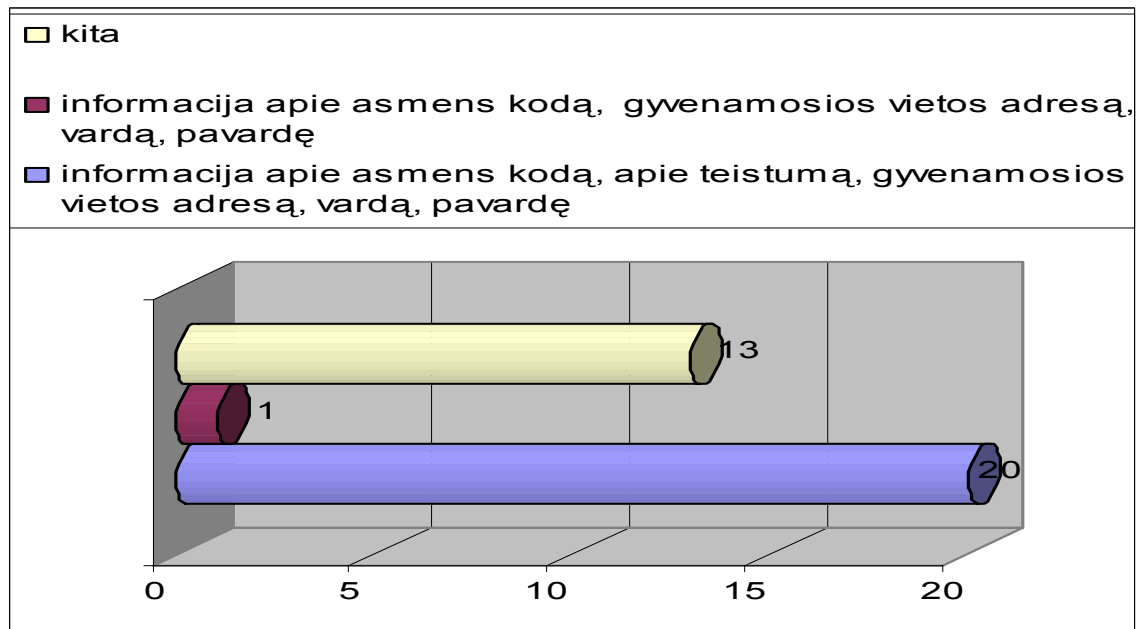
2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal darbo vietą

Tyrimo dalyvavusių respondentų buvo paklausta, ar jie tvarko asmens duomenis. 18 (53%) (3 pav.) atsakė, kad tvarko asmens duomenis, 16 (47%) respondentų, kad asmens duomenų netvarko.

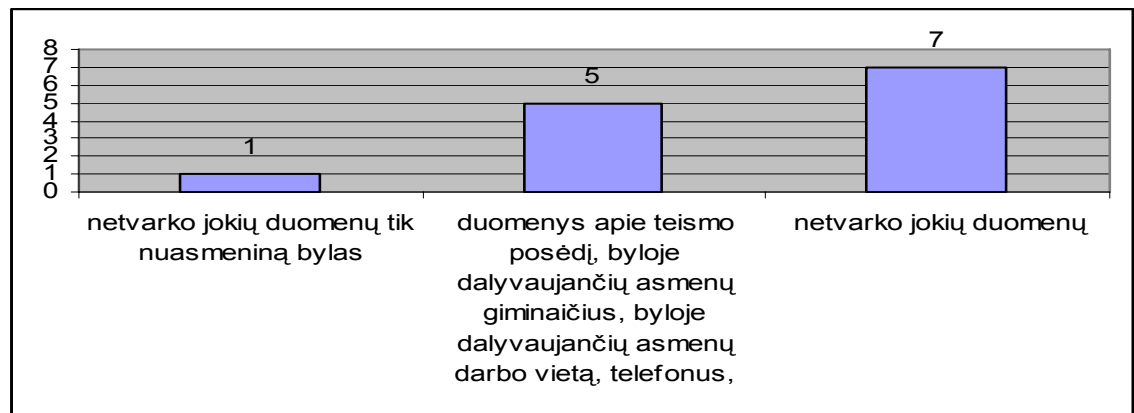


3 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal duomenų tvarkymą

Vienas iš tyrimo tikslų buvo nustatyti kokius asmens duomenis teismo tarnautojai tvarko, todėl respondentų buvo paklausta, kokius duomenis tvarko, leidžiant jiems pasirinkti iš nurodytų variantų, bei leidžiant nurodyti kitą variantą. 20 respondentų pareiškė, kad tvarko duomenis, susijusius su asmens kodu, informaciją apie teistumą, gyvenamosios vietos adresu, asmens vardu, pavarde, 1 informaciją susijusią su asmens kodu, gyvenamosios vietos adresu, asmens vardu, pavarde, 13 nurodė kitą (4 pav.).



4 pav. Tvarkomi duomenys teismuose

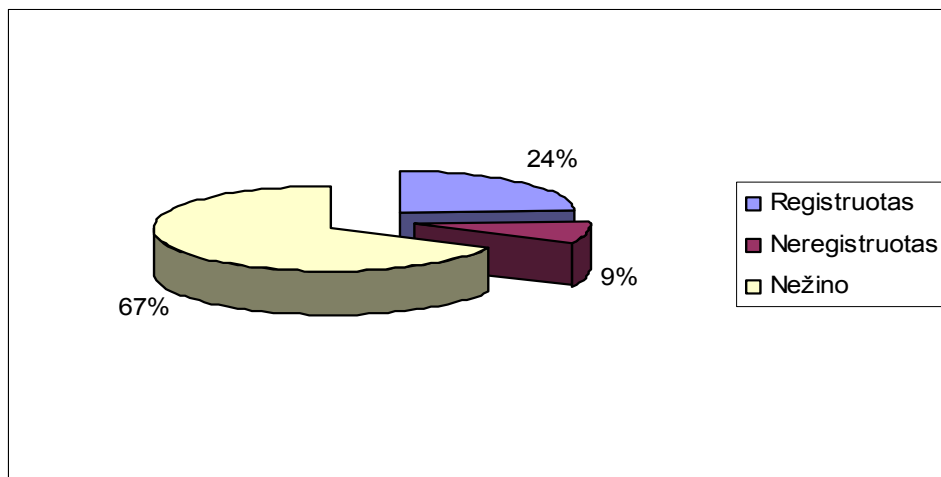


4.1. pav. Kita informacija

Iš nurodžiusių kitus variantus - 7 nurodė netvarkantys jokių duomenų, 5 nurodė tvarkantys informaciją apie teismo posėdį, apie byloje dalyvaujančių asmenų giminaičius, byloje dalyvaujančių asmenų darbo vietą, telefonus, pajamas, sąskaitas banke, 1 nurodė netvarkantis jokių duomenų tik nuasmeninantis bylas (4.1. pav.).

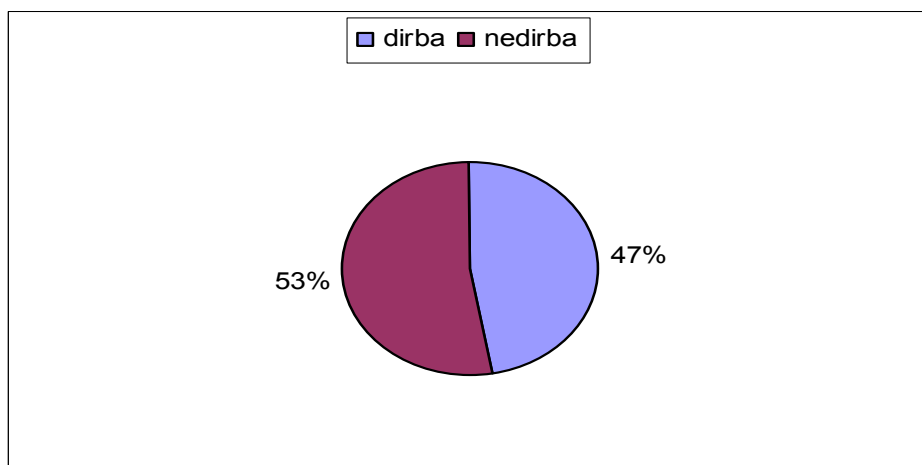
Tyrimo metu paaiškėjo, kad teismų darbuotojai nelabai turi žinių apie asmens duomenų tvarkytojų registrą. Dauguma respondentų tikriausiai nieko nežino apie šį registrą. 8 respondentai (24 %) nurodė, kad jų teismas registruotas asmens duomenų tvarkytojų registre, 3 respondentai (10 %) nurodė, kad neregistruotas, 23 (66 %) respondentų, kad nežino, ar jų teismas registruotas asmens duomenų tvarkytojų registre (5 pav.). Pažymėtina, kad nei vienas teismas, kaip asmens duomenų

tvarkytojas nėra registruotas asmens duomenų tvarkytojų registre, taigi net 76 % teismo tarnautojų nežino arba mano klaidinai apie jų teismo užsiregistravimą asmens duomenų tvarkytojų registre.



5 pav. Teismo darbuotojų nuomonė dėl jų teismo užsiregistravimo Asmens duomenų tvarkytojų registre

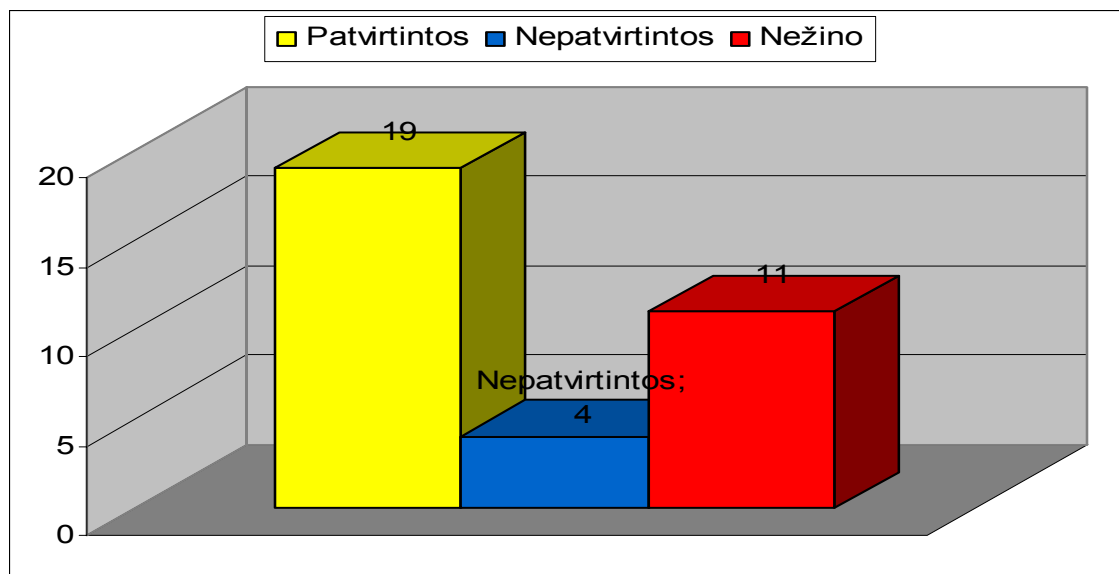
Tyrimo metu buvo aiškinimasi ar apklausoje dalyvaujantys respondentai dirba su VSDFV duomenų baze. 16 respondentų nurodė, kad dirba, o 18, kad nedirba, tai sudaro atitinkamai 47 % ir 53 % (6 pav.).



6 pav. Teismo darbuotojų darbas su VSDFV duomenų baze

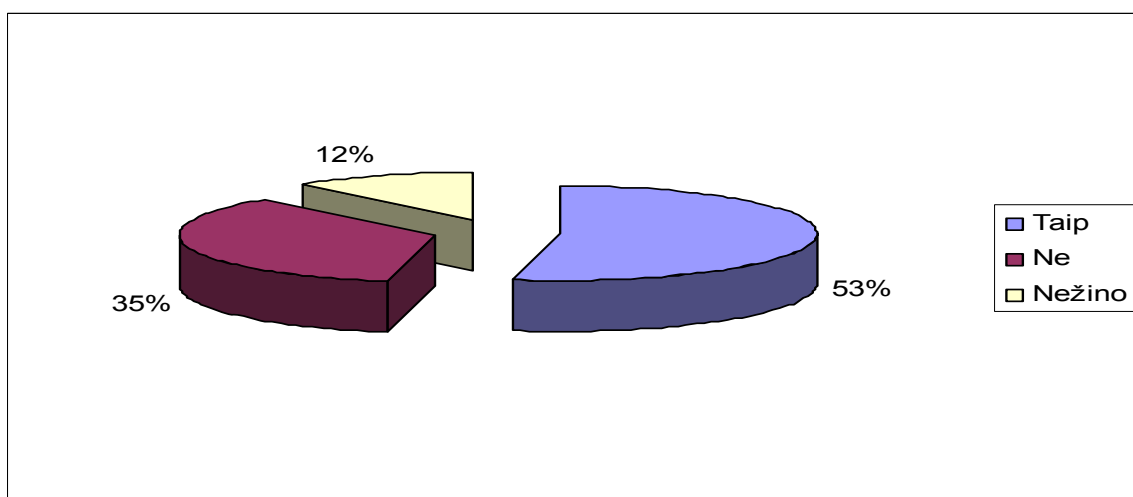
Siekiant išsiaiškinti, ar teismuose yra tinkamai užtikrinamas saugus darbas su VSDFV duomenų baze, respondentams buvo užduotas klausimas, ar Jų teismuose yra patvirtintos taisyklės, darbui su šia informacine baze. Tyrimu metu 19 respondentų nurodė, kad taisyklės yra patvirtintos, 11 nurodė, kad nežino, 4 nurodė jog nepatvirtintos (7 pav.). Keli respondentai nurodė, kad dirba su VSDFV duomenų baze, tačiau į klausimą ar teisme patvirtintos taisyklės darbui su VSDFV

duomenų baze atsakė neigiamai. Tuose teismuose, kuriuose nėra patvirtintos minėtos taisyklės pažeidžiama Nacionalinės teismų administracijos sudaryta sutartis su VSDFV duomenų baze, todėl tokia situacija taisytina, nedelsiant patvirtinant taisykles.



7 pav. Taisyklių patvirtinimas darbui su VSDFV duomenų baze

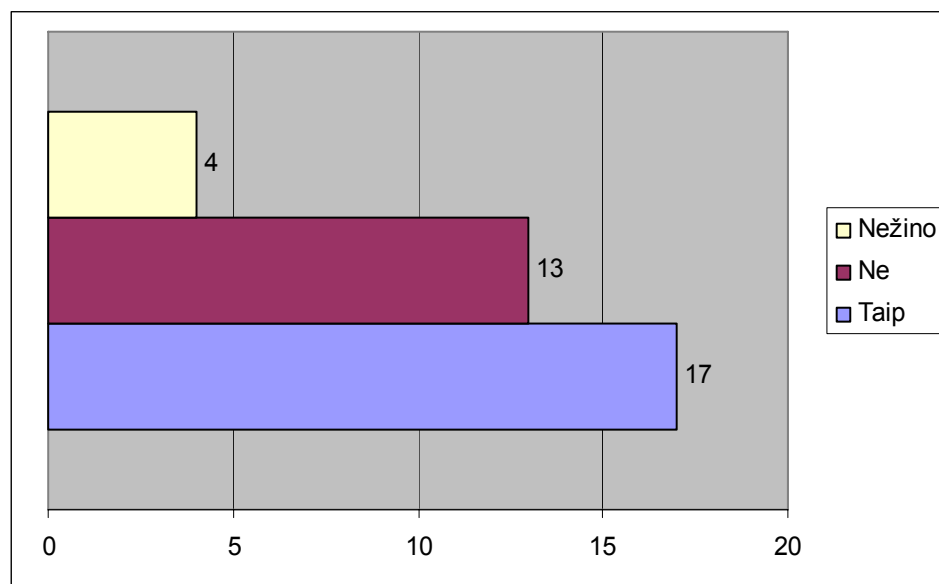
Tyrimo metu buvo siekiama sužinoti respondentų nuomonę, ar pakankama įstatyminė bazė, kuri padeda įgyvendinti piliečių teisę į privatumą. Didžioji dalis apklausoje dalyvavusių respondentų 18 (53 %) (8 pav.) mano, kad įstatyminės bazės pakanka, 12 (35%) mano, kad bazė yra nepakankama ir 4 (12 %) nežino. Darytina išvada, kad remiantis apklausos duomenimis, įstatyminė bazė yra pakankama piliečių teisei į privatumą įgyvendinti teismuose.



8 pav. Ar pakankama įstatyminė bazė piliečių teisei į privatumą įgyvendinti teismuose?

Vienas iš tyrimo tikslų buvo išsiaiškinti, ar užtikrinama asmens duomenų apsauga Lietuvos Respublikos teismų sistemoje. 16 respondentų atsakė, kad užtikrinama, 7 nurodė, kad neužtikrinama, 7 nežinojo, 1 respondentas nurodė, kad stengiamasi užtikrinti asmens duomenų apsaugą, vienas, kad asmens duomenys nepakankamai apsaugoti. Iš atsakymų matyti, kad puse dalyvavusių respondentų mano, kad asmens duomenų apsauga Lietuvos Respublikos teismų sistemoje užtikrinama, o kita pusė mano, kad neužtikrinama ar nežino arba tokia apsauga yra nepakankama.

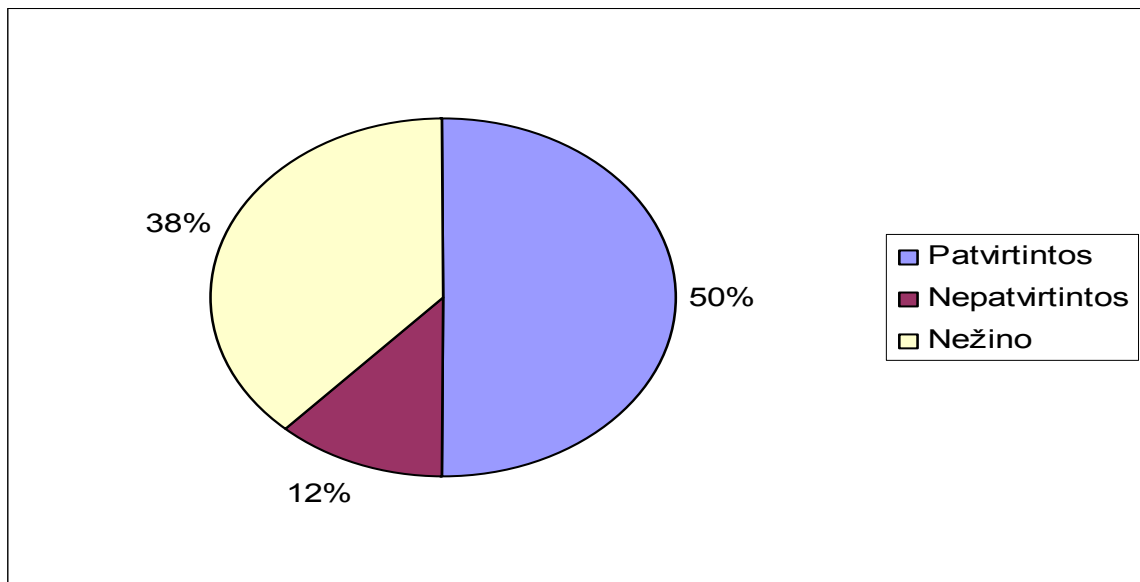
Respondentams buvo užduotas klausimas, ar jų teisme yra paskirtas atsakingas asmuo už informacijos ir duomenų saugą. Atsakymai pasiskirstė beveik po lygiai 17 nurodė (9 pav.), kad atsakingas asmuo yra paskirtas, 4 nurodė, kad nežino ir 13 nurodė, kad nėra paskirta atsakingo asmens už informaciją ir duomenų saugą nėra. Pagal apklausos duomenis darytina išvada, kad teismuose, kuriuose nėra paskirtas atsakingas asmuo už informacijos ir duomenų saugą, nėra asmens duomenų apsaugos užtikrinimo kontrolės.



9 pav. Ar paskirtas atsakingas asmuo už informacijos ir duomenų saugą?

Vadovaujantis Teisėjų tarybos 2006 m. rugsėjo 15 d. nutarimu Nr. 13P-533 „Dėl teismų vidaus norminių aktų patvirtinimo“ 5 punktu, kiekviename teisme turi būti patvirtintos –Asmens duomenų tvarkymo taisyklės. Siekiant išsiaiškinti, ar Teisėjų tarybos nutarimas dalyje dėl asmens duomenų apsaugos yra vykdomas, respondentams buvo užduotas klausimas – „Ar Jūsų teisme yra patvirtintos asmens duomenų saugos taisyklės?“. 17 (50%) respondentų nurodė, kad taisyklės yra patvirtintos, 4 (12%) (10 pav.) nurodė, kad nepatvirtintos, 13 (38%) nežinojo ar tokios taisyklės yra.

Susidariusią problema turėtų išspręsti pati Teisėjų taryba patvirtindama bendro pobūdžio taisykles visiems teismams, taip vienodai apibrėždama asmens duomenų saugos taisykles.



10 pav. Asmens duomenų saugos taisyklių patvirtinimas

Vienas svarbiausių tyrimo tikslų buvo nustatyti respondentų nuomonę apie asmens duomenų apsaugos reglamentavimo spragas, jiems buvo užduotas atviras klausimas – „Kokių asmens duomenų apsaugos teismų sistemoje reglamentavimo spragų pastebėjote praktiniame darbe?“. Iš 34 asmenų atsiuntusių į anketas 24 atsakė, o 10 į pateiktą klausimą nieko neatsakė. Iš atsakusių į šį klausimą 10 nurodė, kad nepastebėjo jokių reglamentavimo spragų arba nežinojo kaip atsakyti į pateiktą klausimą. Iš pateikusių išsamius atsakymus pažymėtini šie:

- Susipažįstant su bylos medžiaga, galima susipažinti su ekspertizių išvadomis, apklausų protokoluose nurodytais anketiniais duomenimis, pateiktais medicininiais dokumentais;
- Nebūtina rašyti apklausos protokoluose mobiliųjų telefonų, asmens kodų, kur jie nereikalingi, ikiteisminiame tyrime reikėtų atsiklausti asmens, ar gali būti skelbiami jo duomenys, jei yra gaunamas jo sutikimas, tik tada galima rašyti tokią informaciją į procesinius dokumentus;
- Teismo sprendimų, nutarčių nuorašų išdavimas, kai nuorašuose nurodomi asmens duomenys (asmens kodas, gyvenamoji vieta, pajamos).

Iš atsakymų matyti, kad respondentai nurodo, jog didžiausios spragos yra procesiniuose dokumentuose, kuriuose yra daug perteklinės medžiagos, kuria remiantis gali būti pažeista asmens teisė į privatumą. Siekiant, kad teismų nepasiektų perteklinė medžiaga, kuri neturi reikšmės procesinio sprendimo priėmimui ir bylos nagrinėjimui būtina apriboti tokios informacijos kaupimą

bylose. Tokios informacijos veiksmai turi būti suderinti su ikiteisminio tyrimo įstaigomis bei prokuratūra.

Teisėjai priimdami procesinius sprendimus, turi stengtis nurodyti, tik tas aplinkybes, kurios įrodo vieną ar kitą faktą, o kitų asmens gyvenimo faktų ar duomenų neturinčių esminės reikšmės stengtis nerašyti.

Siekiant išsiaiškinti, kokių priemonių teismų darbuotojai imasi, kad būtų apsaugoti asmens duomenys, jiems buvo užduotas atviras klausimas – „Kokių priemonių imatės asmens duomenims apsaugoti?“. Iš 34 asmenų atsiuntusių anketas į klausimą atsakė 20, neatsakė nieko 14 respondentų. Iš atsakiusių - 7 nurodė, kad nesiima jokių priemonių, kad asmens duomenis būtų apsaugoti, 2 nurodė, kad imasi priemonių, kurios numatytos įstatyme. Likusieji 11 respondentų pateikė įvairių atsakymų, pvz:

- Pateikdami dokumentų kopijas, kuriuose yra nurodyti anketiniai duomenys ar duomenys, kurie negali būti skelbtini, paslepia tokius duomenis juos užtušuojuant, kad nebūtų galima jų perskaityti;
- Nuasmenina sprendimuose esančią informaciją;
- Stengiasi nerašyti asmens kodų, kur jų nereikia;
- Pagal vykdomas funkcijas neatskleidžia asmens duomenų tretiesiems asmenims, ne teismo darbuotojams ir ne proceso šalims.

Respondentai buvo paprašyti įvertinti pagal svarbą, kokios priemonės reikalingos siekiant sustiprinti asmens duomenų apsaugą teismuose, gauti tokie atsakymai (1 lentelė):

	Labai svarbu	Svarbu	Pakankamai svarbu	Nelabai svarbu	Visai nesvarbu
Papildomų teisės aktų priėmimas	3	13	15	3	
Naujų technologijų įdiegimas	17	11	6		
Kvalifikacijos kėlimas	15	14	4		1
Kitų valstybių patirtis	4	13	11	6	

1 lentelė Skaičiai lentelėje nurodo, kiek respondentų pasirinko nurodytus variantus

Papildomų teisės aktų priėmimas svarbus ar pakankamai svarbus atitinkamai 13 ir 15 respondentų, tai sudaro 82 % tyrime dalyvavusių. Naujų technologijų įdiegimas labai svarbus ir svarbus taip pat 82 % tyrime dalyvavusiems respondentams. Kvalifikaciją kėlimą respondentai nurodo, kaip svarbiausią priemonę, siekiant sustiprinti asmens duomenų saugą - 44 % ji labai svarbi, 41 % procentui svarbi, 12 % pakankamai svarbi, 3 % visai nesvarbi. Kitų valstybių patirtis didžiajai daliai respondentų yra svarbi ar pakankamai svarbi, tai sudaro 70 % dalyvavusių tyrime, kitiems 18 % labai svarbi, o 12 % nelabai svarbi. Iš šių atsakymų rezultatų, galime daryti išvadą, kad siekiant sustiprinti asmens duomenų apsaugą reikia įdiegti naujas technologijas ir kelti kvalifikaciją.

Tyrimo metu gautais duomenimis negalima remtis, kaip tiksliai nurodančiais kokia situacija yra Lietuvos Respublikos teismų sistemoje su asmens duomenų apsauga, tačiau bendros tendencijos tyrimo metu išryškėjo. Didžioji dalis tyrime dalyvavusių respondentų dalis tvarko asmens duomenis. Beveik pusė respondentų dirba su VSDFV duomenų baze, tačiau čia yra grėsmė, kad gali būti netinkamai apsaugoti asmens duomenys, nes tyrimo metu tapo aišku, kad ne visuose teismuose yra patvirtintos taisyklės, darbui su šia sistema. Daugelis tyrime dalyvavusių respondentų nurodė, kad teismuose nėra atsakingo žmogaus, kuris būtų atsakingas už asmens duomenų apsaugą. Tokia situacija taisytina, nes tokios asmens paskyrimas padėtų patikimiau apsaugoti asmenų privatumą. Didžiausios problemos respondentų nuomone, teismų sistemoje asmens duomenų apsaugos reglamentavime yra tai, kad teismuose priimamuose procesiniuose sprendimuose yra nurodoma per daug perteklinės informacijos. Priimtuose teismo procesiniuose sprendimuose respondentai stengiasi paslėpti informaciją kuri yra ne viešo pobūdžio. Respondentų nuomone, siekiant sustiprinti asmens duomenų apsaugą reikia įdiegti naujas technologijas ir kelti kvalifikaciją.

4. IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Apibendrinant šį magistro baigiamąjį darbą reiktų pastebėti, kad teismuose asmens duomenų teisinis apsaugos reguliavimas nėra pakankamai sureguliuotas. Asmens duomenų saugumas turi būti ne tik duomenų subjekto ar duomenų valdytojo problema, teismai turėtų būti aktyvesni vykstančiuose procesuose. Asmens duomenų apsaugos esmė - apsaugoti žmonių teises. Pagrindinis jos tikslas yra užtikrinti, kad asmens duomenys būtų apdorojami taip, kad būtų užtikrinamas žmogaus privatumas ir kitos su tuo susijusios žmogaus teisės. Teismams pradėjus dirbti su teismų informacine sistema LITEKO, Lietuvos Respublikos teismų sistemoje padidėjo galimybė pažeisti asmens privatumą, identifikuojant jį kaip asmenį, todėl būtina nuolat stiprinti asmens duomenų apsaugą. Pakankamos teisinės apsaugos, tvarkant asmens duomenis, nėra dar ir dėl to, kad teismų darbuotojai ne visada yra reikiamai bei kvalifikuotai pasiruošę apsaugoti asmens duomenis.

Apibendrinus visą turimą informaciją, galima pateikti šias pastabas ir pasiūlymus:

1. Asmens duomenų apsauga ir teisė į privatumą neturi būti suabsoliutinama. Teismuose vykstančiuose procesuose reikia rasti būdų, kaip apsaugant asmens duomenis ir teisę į privatumą, tuo pačiu užtikrinti teismo proceso kokybę, pasitikėjimą teismais bei proceso viešumą.
2. Kiekviename teisme tikslinga be LITEKO sistemos administratoriaus, paskirti atsakingą asmenį už duomenų saugos organizavimą, kuris vykdytų savalaikę darbuotojų kontrolę ir teiktų pasiūlymus tiesioginiam vadovui dėl asmens duomenų saugos organizavimo teisme.
3. Rekomenduotina Teisėjų tarybai patvirtinti asmens duomenų tvarkymo kodeksą ar kitas taisykles, kurios padėtų teismo darbuotojams (asmens duomenų tvarkytojams) tinkamai įgyvendinti teisės aktų, reglamentuojančių duomenų apsaugą, nuostatas.
4. Nacionalinė teismų administracija kartu su Teisingumo ministerija turi organizuoti kursus asmens duomenų saugos tematika teisėjams ir teismų darbuotojams, dirbantiems su LITEKO sistema.
5. Teismai nagrinėdami bylas bei priimdami procesinius sprendimus turi vengti juose rašyti perteklinę informaciją, kuri gali pažeisti kitų teismo procese dalyvaujančių asmenų konstitucinę teisę į privatumą.
6. Teismuose priimti procesiniai sprendimai rezonansinėse ar kitose viešajai interesą turinčiose bylose, teismų praktika, teisės aiškinimo taisyklės ir precedentai visuomenei turi būti pateikiami viešai. Tačiau viešumas neturi atskleisti asmens duomenų, kurių atskleidimas

pakenktų jo privačiam gyvenimui. Teisėjai turi aktyviau išaiškinti proceso dalyviams jų teisę į privatumą, patys imtis iniciatyvos šią teisę apsaugant.

7. Teismo procesuose dalyvavusio asmens privataus gyvenimo detalės, nesudariusios visuomenės dėmesį patraukusio ginčo esmės, nežiūrint į tai, kad toks asmuo dalyvavo procese, be jo sutikimo neturi būti viešinamos.
8. Siūlytina ikiteisminio tyrimo institucijoms pakeisti dokumentų formas ir blankus, pašalinant grafas, kuriuose fiksuojama neviešo pobūdžio informaciją apie tyrime dalyvaujančius asmenis.
9. Naujų technologijų įdiegimas ir kvalifikacijos kėlimas – dvi priemonės, kurios gali sustiprinti asmens duomenų apsaugą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

TEISĖS AKTAI IR KITI DOKUMENTAI

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija//Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos Administracinių teisės pažeidimų kodeksas//Valstybės žinios. 1985, Nr. 1-1.
3. Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas//Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.
4. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas//Valstybės žinios. 2002, Nr. 37-1341.
5. Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas//Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
6. Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodeksas//Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.
7. Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas//Valstybės žinios. 2003, Nr. 15-597.
8. Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymas//Valstybės žinios. 2004, Nr. 69-2382.
9. Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas//Valstybės žinios. 2002, Nr. 65-2633.
10. Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių įstaigų įstatymas//Valstybės žinios. 2000, Nr. 10-236.
11. Lietuvos Respublikos teismų įstatymas //Valstybės žinios. 1994, Nr. 46-851.
12. Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas//Valstybės žinios. 1999, Nr. 105-3019.
13. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas//Valstybės žinios. 2000, Nr. 75-2272.
14. Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas//Valstybės žinios. 2004, Nr. 171-6295.
15. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas//Valstybės žinios. 1999, Nr. 66-2130.
16. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 2 straipsnio 12 dalies, 7 straipsnio 2 dalies 3 punkto, 11 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 1981 straipsnio 1 bei 2 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 2000, Nr. 39 – 1105.
17. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. sausio 31 d. nutarimo „Dėl vardų ir pavardžių

rašymo Lietuvos Respublikos piliečio pase“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 1999, Nr. 90 – 2662.

18. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. birželio 19 d. nutarimas Nr. 601 “Dėl elektroninės informacijos saugos valstybės institucijų informacinėse sistemose valstybinės strategijos iki 2008 metų ir jos įgyvendinimo priemonių plano“//Valstybės žinios. 2006, Nr.
19. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. rugsėjo 04 d. nutarimas Nr. 952 “Dėl duomenų saugos valstybės ir savivaldybių informacinėse sistemose“//Valstybės žinios. 1997, Nr. 83-2075; 2003, Nr. 2-45.
20. 1948 m. gruodžio 10 d. Jungtinių Tautų Organizacijos Visuotinė žmogaus teisių deklaracija // <http://www.lexilogos.com/declaration/lituanien.htm>; prisijungimo laikas: 2005-06-14.
21. 1950 metų lapkričio 4 d. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija // <http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=114048&Condition2=>; prisijungimo laikas: 2005-06-14.
22. 1981 m. Konvencija dėl asmenų apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu (ETS Nr. 108) //Valstybės žinios. 2001, Nr. 32-1059.
23. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva “Dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo.” 95/46/EB. 1995 m. spalio 24 d.//<http://www3.lrs.lt/cgi-bin/eu/preps2?Condition1=7879&Condition2=>; prisijungimo laikas:2006-10-14.
24. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva “Dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje (Direktyva dėl privatumo ir elektroninių ryšių).” 2002/58/EB. 2002 m. liepos 12 d.// d.// <http://www3.lrs.lt/cgi-bin/eu/preps2?Condition1=36605&Condition2=>; prisijungimo laikas: 2006-10-16.
25. Teismų tarybos 2003 m. vasario 07 d. Nutarimas Nr. 76 „Dėl įslaptintos informacijos apsaugos“//<http://www.teismai.lt/savivalda/nutarimai/20030207-76.doc>; prisijungimo laikas: 2006-09-11.
26. Teismų tarybos 2005 m. gegužės 20 d. Nutarimas Nr. 13P-346 „Dėl pritarimo teismų informacinės sistemos nuostatams“//<http://www.teismai.lt/savivalda/nutarimai/20050520-346.doc>; prisijungimo laikas: 2006-09-14.
27. Teismų tarybos 2006 m. vasario 11 d. Nutarimas Nr. 13P-436 „Dėl Lietuvos teismų informacinės sistemos duomenų saugos nuostatų patvirtinimo“//<http://www.teismai.lt/savivalda/nutarimai/20060211-446.doc>; prisijungimo laikas: 2006-10-20.

28. Teismų tarybos 2005 m. rugsėjo 09 d. Nutarimas Nr. 13P-378 „Dėl teismų sprendimų, nuosprendžių, nutarimų ir nutarčių skelbimo internete tvarkos patvirtinimo“//<http://www.teismai.lt/savivalda/nutarimai/20050909-378.doc>; prisijungimo laikas: 2006-11-20.
29. Teismų tarybos 2006 m. liepos 01 d. Nutarimas Nr. 13P-483 „Dėl pritarimo duomenų iš teismų informacinės sistemos (LITEKO) teikimo sutarčiai“//<http://www.teismai.lt/savivalda/nutarimai/20060701-483.doc>; prisijungimo laikas: 2006-11-20.
30. Teismų tarybos 2005 m. rugsėjo 09 d. Nutarimas Nr. 13P-379 „Dėl susipažinimo su išnagrinėtų baudžiamųjų bylų medžiaga tvarkos patvirtinimo“//<http://www.teismai.lt/savivalda/nutarimai/20050909-378.doc>; prisijungimo laikas: 2006-11-20
31. Teismų tarybos 2006 m. gegužės 10 d. Nutarimas Nr. 13P-462 „Dėl Lietuvos teismų informacinės sistemos (Liteko) naujai kuriamų ir tobulinamų modulių funkciniai reikalavimų patvirtinimo“//<http://www.teismai.lt/savivalda/nutarimai/20060510-462.doc>; prisijungimo laikas: 2006-10-19
32. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7 str., 7 (1) str. ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas, apžvalga//Lietuvos Aukščiausiojo teismo biuletenis. Teismų praktika. Nr. 9. Vilnius, 1998.

SPECIALIOJI LITERATŪRA

33. Bakanas A., Bartkus G., Dominas G. ir kt. /red. Mikelėnas V. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras: Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2002.
34. Civilka M. Asmens duomenų apsauga tarptautinėje ir EB teisėje//
http://www.teisininkas.lt/konsp_pagrindinis.html; prisijungimo laikas: 2006-11-13.
35. Driukas A., Jokūbauskas Č., Koverovas P. ir kt / vadovas Valančius V. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras: Pirmas tomas. Vilnius: Justitia, 2004.
36. Jovaišas K. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 22 str. komentaras//Valstybė ir teisė. 2000, Nr. 4-6.

37. Jovaišas K. Informacijos apie privatų žmogaus gyvenimą rinkimo teisėtumo kriterijai//Teisės problemos. Vilnius, 2004/2 (44).
38. Meškauskaitė L. Žiniasklaidos teisė//Visuomenės informavimo teisė: teoriniai ir praktiniai aspektai. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, Nr. 44.
39. Meškauskaitė L. Teisė į privatų gyvenimą//Konstitucingumas ir pilietinė visuomenė. Vilnius, 2003.
40. Mikelėnas V. Teisė į privatų gyvenimą ir jos gynimas//Asmeninės neturtinės teisės ir jų gynimas. Vilnius: Justitia, 2001.
41. Vaišvila A. Teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2000.
42. Panomariovas A. Viešai neskelbiama informacija –paslaptis kaip socialinis teisinis reiškinyss//Jurisprudencija. 2002, Nr. 32 (24).
43. Petkevičius P. Administracinių teisės pažeidimų bylų teisena. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003.

TEISMŲ PRAKTIKA

44. Lietuvos Aukščiausiojo teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-526/2005 m.//
http://www.lat.lt/Default.aspx?item=tn_liteko&lang=1; prisijungimo laikas: 2006-11-14.
45. Lietuvos Apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. gruodžio 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-552/2005 m.//
<http://www.vtr.lt/paieska/default.aspx?item=search>; prisijungimo laikas: 2006-11-28.

INTERNETO TINKLAPIŲ ADRESAI

46. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas – <http://www.lat.lt/default.aspx?item=home>
47. Lietuvos Apeliacinis teismas – <http://www.vtr.lt/>
48. Nacionalinė teismų administracija -
<http://www.teismai.lt/administracija/naujienos/skaityti.asp>
49. Informatikos teisės centras – <http://www.itc.tf.vu.lt/>
50. Lietuvos Respublikos Seimas – <http://www.lrs.lt/>

51. Valstybinės duomenų apsaugos inspekcija – <http://www.ada.lt/>
52. Teisinės informacijos centras – <http://www.infolex.lt/portal/>
53. Žmogaus teisių stebėjimo institutas – <http://www.hrmi.lt/>
54. Vidaus reikalų ministerija – <http://www.vrm.lt/>
55. Ryšių reguliavimo tarnyba – <http://www.rrt.lt/>
56. M. Civilka. Mokymo apie asmens duomenų apsaugą koncepcija
<http://www.itc.tf.vu.lt/mokslas/adak.doc>
57. Teisės institutas – <http://www.teise.org>
58. Asmens duomenų valdytojų Valstybės registras – <http://db.ada.lt/>

SANTRAUKA

ASMENS DUOMENŲ APSAUGOS TEISMŲ SISTEMOJE TEISINIAI ASPEKTAI

Pagrindinės sąvokos: Lietuvos teismų informacinė sistema LITEKO; asmens duomenų apsauga; teisė į privatumą; Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos duomenų bazė; teismai; teismų procesiniai sprendimai.

Santraukos turinys: Darbe autorius analizuoja asmens duomenų apsaugos problemas Lietuvos Respublikos teismų sistemoje. Informacinėms technologijoms skverbiantis į daugelį gyvenimų sričių, nuošalyje nelieka ir teismų sistema. Lietuvos teismų informacinės sistemos LITEKO tikslas – teismų veiklai reikalingų dokumentų bei duomenų kaupimas, apdorojimas, tvarkymas, paieška, tačiau ne visada LITEKO esančių asmens duomenų saugumas yra užtikrinamas.

Santrauka: Darbe „Asmens duomenų apsaugos teismų sistemoje teisiniai aspektai“ autorius analizuoja, kokiomis priemonėmis teismuose apsaugomi asmens duomenys, analizuoja kokie teisės aktai tai reglamentuoja. Naujų informacinių technologijų įdiegimas teismų darbe pagreitino bylų nagrinėjimą, tačiau pradėjus automatizuotai tvarkyti asmens duomenis padidėjo grėsmė juos atskleisti, taip pažeidžiant asmens teisę į privatumą. Autorius analizuoja Lietuvos teismų informacinės sistemos LITEKO paskirtį, šia sistema tvarkomus asmens duomenis. Darbe siekiama išsiaiškinti, kokiomis priemonėmis galima sustiprinti asmens duomenų apsaugą. Nagrinėdamas asmens duomenų apsaugos teismuose praktinę situaciją, autorius aptaria atlikto sociologinio tyrimo rezultatus, pateikia rekomendacijų, kaip spręsti kylančias problemas.

Darbe prieinama prie pagrindinės išvados, jog asmens duomenų apsauga ir teisė į privatumą neturi būti suabsoliutinama. Teismuose vykstančiuose procesuose turi būti rasti būdai, kaip apsaugant asmens duomenis ir teisę į privatumą tuo pačiu užtikrinti teismo proceso kokybę, pasitikėjimą teismais bei proceso viešumą.

SUMMARY

LEGAL ASPECTS OF PERSONAL DATA PROTECTION IN THE JUDICIAL SYSTEM

Main concepts: courts information system LITEKO, personal data protection, right to privacy, data basis of national social insurance funds' boards, courts, courts' process documents.

Purport of a summary: the author analyses problems of personal data protection in the system of Lithuanian courts in this work. Information technologies penetrating into many fields of life, the courts system doesn't stand behind. The purpose of courts' information system LITEKO is to gather, process, administer, search the documents and data, needed for courts' work, but the protection of personal data, which is in the LITEKO is not always guaranteed.

Summary: The means of personal data protection in courts, legal acts, regulating that, are analyzed in the final work „Legal aspects of personal data protection in the judicial system“. The implementation of information technologies in the work of courts has fasten the judge of cases, though when the automate administration of personal data started, the danger personal data to be detected has increased, breaking the persons' right to privacy. The author also analyses the purpose of a courts' information system LITEKO and the data, which is administrated with this program. It is aiming to find out the measures, which can be used to strengthen the protection of personal data. The author while analyzing the practical situation of personal data protection in courts, gives recommendations, how occurring problems could be solved.

The work brings us to the main conclusion, that personal data protection and the right to the privacy should not be made absolute. The ways how to protect personal data and the right to privacy in court processes, to guarantee the quality of court process and the reliability in courts should be found.

PRIEDAS

SOCIOLOGINIO TYRIMO ANKETA

Kviečiame Jus dalyvauti apklausoje, kurią organizuoja Mykolo Romerio universiteto magistrantūros studijų Ekonomikos ir finansų valdymo fakulteto, magistrantūros II kurso, Informatikos teisės specialybės studentas.

Anketa skirta teismo darbuotojams dirbantiems su teismų informacine sistema LITEKO.

Šio tyrimo tikslas – ištirti teismo darbuotojų požiūrį į asmens duomenų apsaugą, nustatyti ar teismuose užtikrinama asmens duomenų apsauga.

Atsakinėdami į žemiau pateiktus 14 klausimų užtruksite ne daugiau nei 10 minučių. Iš anksto dėkoju už sugaištą laiką ir prašau į klausimus atsakyti kiek įmanoma tiksliau ir išsamiau. Anketa yra anoniminė, Jums nereikės nurodyti savo vardo, pavardės ar kitų asmens duomenų, o jei nurodysite - jie nebus išsaugoti ar kaip nors panaudoti. Pasirinktą atsakymo variantą žymėkite pliusu (+), arba išskirkite **kontrastinga spalva**. Su atsakymais išsaugotą anketą prašau siųsti elektroninio pašto adresu: m.tyrimas@gmail.com. Tikiuosi prasmingo bendradarbiavimo.

1. Jūsų užimamos pareigos:

- a) teismo pirmininkas
- b) teisėjas
- c) teisėjo padėjėjas
- d) posėdžių sekretorius (-ė)
- e) raštinės darbuotojas (-a)
- f) kita (įrašyti)_____

2. Jūs dirbate:

- a) apylinkės teisme
- b) apygardos teisme
- c) Apeliaciniame teisme
- d) Aukščiausiajame teisme
- e) Apygardos administraciniame teisme
- f) Vyriausiajame administraciniame teisme

3. Ar tvarkote asmens duomenis?

- a) taip
- b) ne

4. Kokius duomenis tvarkote?

- a) asmens kodas
- b) informacija apie teistumą
- c) gyvenamosios vietos adresas
- d) asmens vardas, pavardė
- e) kita (įrašyti)_____

5. Ar Jūsų teismas užsiregistravęs

Asmens duomenų tvarkytojų registre?

- a) užsiregistravęs
- b) neužsiregistravęs
- c) nežinau

6. Ar dirbate teisme su SODROS informacine baze?

- a) taip
- b) ne

7) Ar Jūsų teisme yra patvirtintos taisyklės, darbui su „SODROS“ informacine baze?

- a) taip
- b) ne
- c) nežinau

8. Ar pakanka esamos įstatyminės bazės piliečių teisei į privatumą teismuose įgyvendinti?

- a) taip
- b) ne
- c) nežinau
- d) kita (įrašyti)_____

9. Ar užtikrinama asmens duomenų apsauga Lietuvos Respublikos teismų sistemoje?

- a) taip
- b) ne
- c) nežinau
- d) kita (įrašyti) _____

10. Kokių asmens duomenų apsaugos teismų sistemoje reglamentavimo spragų pastebėjote praktiniame darbe? (atviras klausimas)

11. Kokių priemonių imatės asmens duomenims apsaugoti (LR Asmens duomenų apsaugos įstatymo nuostatomis įgyvendinti)? (atviras klausimas)

12. Ar Jūsų teisme yra paskirtas atsakingas asmuo už informacijos ir duomenų saugą?

- a) taip
- b) ne
- c) nežinau

13. Ar Jūsų teisme yra patvirtintos asmens duomenų saugos taisyklės?

- a) patvirtintos
- b) nepatvirtintos
- c) nežinau

14. Įvertinkite pagal svarbą, kokios priemonės reikalingos siekiant sustiprinti asmens duomenų apsaugą teismuose, atsakymus pažymėdami ženklu X:

	Labai svarbu	Svarbu	Pakankamai svarbu	Nelabai svarbu	Visai nesvarbu
Papildomų teisės aktų priėmimas					
Naujų technologijų įdiegimas					
Kvalifikacijos kėlimas					
Kitų valstybių patirtis					

DĖKOJU UŽ ATSAKYMUS!

Magistro baigiamasis darbas baigtas 2006 m. gruodžio mėn. 12 d.

Magistrantas

Manvydas Šivickas